"Comunismul este atît de devastator, încît nu-i de ajuns să ieşi din el: trebuie să ieşi inclusiv din toate consecinţele lui."

Jean-François Revel

credință
iubire
speranță

PUNCTE CARDINALE

ANUL XI
Nr. 5/125
Mai 2001
16 pag. - 6000 lei

PERIODIC INDEPENDENT DE ORIENTARE NATIONAL-CRESTINA

CÎT DE NEGRU ESTE ROŞUL?

PROCESUL COMUNISMULUI
DOINA JELA
LEXICONUL NEGRU
UNELTE ALE REPRESIUNII COMUNISTE
HUMANITAS

"Procesul comunismului" în impas moral şi documentar

Pe lîngă penibila fundătură în care intrat afacerea "dosarelor", pe obrazul altminteri subțire al unor oameni de talia lui Andrei Pleşu sau Horia-Roman Patapievici, sînt numeroase alte semne că un proces al comunismului (sau al comuniştilor), fie el şi numai strict moral, nu doar că este nedorit de persoane şi cercuri influente, dar devine, pe zi ce trece, mai dificil de realizat, din motive să zicem tehnice şi materiale. O dovadă în acest sens se găseşte şi într-o relativ recentă apariție editorială, simptomatică şi în alte privințe.

Cartea d-nei **Doina Jela**, *Lexiconul negru: unelte ale represiunii comuniste* (Ed. Humanitas, 2001), avînd un precedent - ce-i drept, modest - în Cristian Petru Bălan, *Dicționarul criminalilor politici comunişti din România* (Ed. White Wings, U.S.A., 1993), este un început util, dar nu motivează nici pe departe zarva mediatică ce s-a încercat în jurul ei. Autoarea (n. 1951), ce publicase mai înainte (1999), tot în colecția "Procesul comunismului" (pe care o şi conduce), incitantul volum *Drumul Damascului. Spovedania unui fost torționar* (este vorba de măruntul Franț Țandără), nu era o persoană neindicată pentru o asemenea întreprindere, dar a lucrat în pripă şi nu a beneficiat de un sprijin adecvat din partea anumitor instituții publice de resort.

Dificultățile cu care s-a confruntat sînt destul de detaliat enumerate şi comentate, cu aer de scuză pentru insuficiența şi relativitatea rezultatelor, în cuvîntul înainte, din care citez: "... din nici o direcție [oficială - n. n.] nu mi s-a făcut surpriza vreunei deschideri deosebite spre colaborare. Cred, de altfel, că, exceptînd dosarele în care *informațiile despre agenți, metode şi acte de represiune au fost consemnate şi păstrate tot în scopul represiunii* (rejudecarea procesului de la Canal, a procesului Pătrăşcanu, a procesului Țurcanu etc.), în arhive nu se păstrează multe dovezi explicite ale criminalității regimului comunist. Beneficiind de un regim juridic confuz şi interpretabil, datele privind identitatea membrilor aparatului [de represiune] nu sînt puse la îndemîna cercetătorilor" (p. 12). În aceste condiții, mărturiseşte mai departe autoarea, "nu m-a preocupat exhaustivitatea", ci "să acopăr pe cît posibil nu numai locul geometric al represiunii (birouri de anchetă, închisori, lagăre de muncă, azile psihiatrice), ci să înregistrez pe cît posibil toată perioada, de la alegerile din 1946 pînă la căderea regimului comunist, în decembrie 1989. Am vrut nu doar să acopăr toate profesiile criminale, inclusiv cele incluse de Hannah Arendt în categoria «criminalilor de birou», ci şi să realizez o galerie de portrete şi o tipologie a instrumentului represiunii" (pp. 12-13), obiective în parte realizate, chiar dacă doar sub forma unui soi de "*puzzle* proteiform început din toate părțile o dată" (p. 11).

Autoarea mărturiseşte din capul locului că, nevoind "să se substituie justiției", nu a preocupat-o "pedepsirea vinovaților" sau "recunoaşterea vinovăției", ci doar *"enunțarea faptelor, adică exact descrierea, sau restituirea acelor vremuri, prin intermediul unei suite de portrete"* (p. 5). Desigur, e bine şi atît, dacă mai mult nu se poate...

Cel puțin două puncte de vedere prezente în prefață rămîn discutabile: cel privitor la nespecificarea originii etnice a opresorilor (complexul lui *political correctness*?), pe de-o parte, şi cel privitor la neînregistrarea în dicționar a "autorilor subînțeleşi şi notorii" ai crimelor (gen Gheorghiu-Dej, Iosif Chişinevschi, Gh. Apostol, Ana Pauker, Vasile Luca, Chivu Stoica, Valter Roman, Silviu Brucan, Leonte Răutu, N. Ceauşescu etc.), pe de alta.

În condițiile în care din inventarul brut al atrocităților s-au putut trage concluzii atît de grave asupra poporului român (a se vedea nefericitul caz H.-R. Patapievici), o analiză a structurii etnice a aparatului represiv - nu doar "cantitativă", dar şi, mai ales, "calitativă" (importanța funcțiilor deținute, a rolului jucat efectiv, a zelului şi monstruozității procedurale) - n-ar fi deloc lipsită de interes şi pertinență, căci ea ar dovedi că majoritatea covîrşitoare a marilor vinovați (factori de decizie şi performeri ai bestialității) n-au fost totuşi români, ci - ne place sau nu - evrei, țigani, unguri, ruteni, ruşi sau lipoveni... Nu este vorba aici de a susține că poporul român nu are sau n-a avut şi el destule "uscături", ci de a restabili ("obiectiv" şi "ştiințific") adevărul din ce în ce mai eludat că în România comunismul a fost impus şi întreținut, cel puțin în prima lui fază, mai cu seamă de străini (armata roşie, politrucii sovietici şi elemente alogene resentimentare), fiind o afacere mult mai puțin "românească" decît se acreditează îndeobşte.

În ce-i priveşte pe autorii morali ai "holocaustului antiromânesc", din categoria marilor demnitari roşii (şi ei de originile cele mai diverse), care au constituit, alături de dirijorii de la Kremlin, "creierul" criminalității "de partid şi de stat", ei s-ar fi căzut înregistrați cel puțin de la un anumit nivel în sus, fie şi în modul cel mai succint, în articole evidențiate cu alt corp de literă. Fără o Ana Pauker n-ar fi fost posibil un Nicolski, fără un Gheorghiu-Dej n-ar fi fost posibil un Crăciun şi fără un Ceauşescu n-ar fi fost posibil un Chițac. (Aşa cum, îmi vine să spun, *mutatis mutandis*, fără un G. Liiceanu n-ar fi fost posibilă o Doina Jela, cu colecția respectivă cu tot...)

Răsfoind corpul dicționarului, atrage atenția în mod dezamăgitor mulțimea semnelor de întrebare; informația, în prea multe articole, nu este doar incompletă, dar deopotrivă nesigură şi chiar confuză. Ai impresia că te afli în fața unor ciorne de lucru, pînă la a căror definitivare mai va. Dincolo de inexistența, dispariția sau blocarea unor arhive, autoarea *s-a grăbit*, omițînd - cu sau fără ştiință - multe surse la îndemînă: memoriale, reviste, posibili informatori direcți (supraviețuitori ai terorii). Te surprinde, consultînd bibliografia (pp. 312-317), să constați absența unor contribuții notorii (multe despre Piteşti, Gherla şi Aiud, despre rezistența armată anticomunistă din munți, despre închisorile de femei) precum cele ale lui D. Andronescu, D. Bacu, I. Bărdaş, D. Gh. Bordeianu, I. Cârje, N. Chioreanu, Gr. Dumitrescu, V. Gheorghiță, N. Grebenea, Ana-Maria Marin, V. Maxim, Z. Oancea, I. Gavrilă Ogoranu (ignorare strigătoare la cer!), I. Pantazi, Aspazia Oțel Petrescu, A. State, Gh. Stănescu, M. Timaru, O. Voinea ş. a. (mulți încă în viață, putînd fi lesne consultați şi personal). Un P. Goma, un R. Wurmbrand sau un M. Petrişor, de pildă, sînt înregistrați cu inexplicabile omisiuni de titluri (probabil neconsultate). Doctorul Mătrescu, căruia i se mulțumeşte în prefață, n-are totuşi loc în bibliografie! Figurează acolo regretata Nicole Valéry-Grossu, dar nu şi prolificul S. Grossu! Să fi găsit autoarea mai multe informații în Hannah Arendt (*Eichmann la Ierusalim*) decît în V. Frunză (*Istoria stalinismului în România*)?! Numeroase informații ar fi putut culege chiar din colecția *Punctelor cardinale*, sau a altor publicații de dreapta, din țară sau din exil.

Este însă limpede că d-na Jela, dincolo de alte rațiuni invocabile, a ocolit aproape sistematic *o anumită zonă bibliografică*, din nefericire - pentru imaginea sa "deontologică" - extrem de întinsă şi de bogată... Ca şi alți cercetători cu prejudecăți stîngiste (s-a făcut altădată referință aici la cazul Adrian Cioroianu), dumneaei este grav handicapată de propria limitare ideologică (şi implicit metodologică), convinsă probabil, cu cecitatea pe care o generează orice oportunism intelectual, că există surse "care dau bine" şi surse "care dau rău"...

Mă tem că avem aici unul dintre principalele motive "democratice" pentru care lumea românească întîrzie să se lămurească pînă la capăt *cît de negru este roşul*, chiar dacă acest *drum spre iad* al idiosincraziilor intelectuale este pavat cu principiale *bune intenții*...

Adolf VASILESCU

TEOFANIILE LUI MIRCEA ELIADE
pagina 3

SIMBOLISTICA TRADIȚIONALĂ A DREPTEI
paginile 8-10

UN PORTRET AL MAICII MIHAELA
pagina 16

Răsfoind presa lumii occidentale, am dat din întîmplare peste cîteva afirmaţii ale unui gînditor american (Robert Kaplan) făcute recent într-o publicaţie din Boston (*Atlantic Monthly*). Ce spune însă eseistul - reporter, istoric şi *globe-trotter*, cum îl numesc contemporanii de breaslă? Nu altceva decît că (astăzi) ar trebui cultivat mai atent sensul tragic al existenţei (şi implicit al istoriei)*; că democraţia occidentală, şi mai ales cea americană, este de neexportat (importată în ţările din Est ea neameliorînd deloc lucrurile pe plan politic, ci dimpotrivă); că orice nouă democraţie se transformă în anarhie; că globalizarea culturii în nici un caz nu duce la o democratizare a ei; şi-n final, profetic oarecum, că adevărata mondializare în viitor va fi cea a săracilor şi a bidonvilurilor.

Tristă viziune! Şi totuşi atît de reală dacă o raportăm atent la ceea ce se petrece zi de zi în jurul nostru. De altfel, nimic mai mult decît simple evidenţe rezultate din confruntarea istoriei cu realităţile curente din diferite arii geografice şi a ideologiilor cu faptele subsecvente.

ÎNSEMNĂRI DIN MERSUL ISTORIEI

Gîndul ne împinge la reflecţii şi în acelaşi timp prudenţa ne face să ne punem cîteva întrebări: formele politice de guvernare, printre care şi democraţia, n-or fi ele oare altceva decît nişte "găselniţe" trecătoare ale istoriei? Iar în această (pe)trecere a lucrurilor, nu cumva cele mai umaniste ideologii au făcut mai mult rău decît cele mai iluminate dictaturi sau autoritarisme? Nu spunea oare Machiavelli că un dictator luminat poate face mai mult pentru interesul general al cetăţii - chiar dînd dovadă de duritate - decît nişte generoşi conducători de ocazie?

De altfel, cei ce pretind că democraţia şi umanismul atît de trîmbiţat astăzi triumfă benefic în politică, neglijează lecţiile pe care istoria i le-a dat omului din antichitate şi pînă acum. Oare nu s-a văzut clar că, începînd cu primele forme aristocratice de guvernare şi sfîrşind cu cele democratice (mai ales în Grecia), ideile salvatoare cele mai generoase nu şi-au produs efectele scontate (Athena prăbuşindu-se, bunăoară, înaintea Spartei)? Or, precum odinioară, se constată că şi azi organizarea alegerilor democratice şi crearea multitudinii de partide politice n-au dus decît la dezastre sau fundături.

Privind lucrurile retrospectiv, de la cumpăna vremii noastre, în fosta Iugoslavie, de pildă, după căderea dictaturii titoiste, ce s-a întîmplat sau la ce s-a ajuns cu alegerile libere, democratice? Dar în actuala Rusie? Ca să nu mai vorbim de Asia (India, Pakistan, Afganistan, Cambodgia, chiar şi China), de Africa (Sudan, Rhodezia, Congo) şi, de ce nu, de noi înşine? O instabilitate şi o dezordine în care cei mai mulţi şi cei mai obidiţi visează autoritarismul, dacă nu chiar dictatura...

Şi de ce toate acestea? Pentru că libertăţile democratice nu se obţin prin luptă, în mod imediat, ci în timp, printr-o anumită dezvoltare organică a culturii inşilor care alcătuiesc naţiunea. Tocqueville le numeşte emanaţii ale acesteia, potrivite locului în care apar, ele dezvoltîndu-se de la sine doar dintr-un regim autocratic luminat, care le pregăteşte treptat terenul. Pe baza însă a unei pături mijlocii puternice şi numeroase a populaţiei, ne-o spune acelaşi istoric. Dar o populaţie dintr-o ţară cu instituţii puternice, bine organizate (şi cu frontiere stabile, am adăuga noi). Doar în aceste condiţii se poate dezvolta insul în stare să-şi poată disputa apoi liber locul şi opiniile cu semenul său mai apropiat sau mai îndepărtat. Altfel, regimuri hibride, autointitulate «democratice», se vor succede din ce în ce mai orgolioase şi mai dizolvante pe scenele politice ale lumii, guvernînd şi exersîndu-şi puterea prin diverse servicii de securitate sau medii de afaceri (Hong-Kong-ul, Singapore şi Peru ne oferă astăzi cele mai ilustrative exemple).

Lăsate de izbelişte în mizerie, cu toate eventualele declaraţii "democratice" ale conducătorilor "umanişti", massele nu creează decît tiranii şi anarhie, două noţiuni care se definesc una pe alta, cum spunea un francez (tirania este anarhia canaliei de sus, iar anarhia este tirania bestiei de jos). De altceva au însă nevoie - mai presus de orice - aceste masse nenorocite; nu de democraţie, ci de *demofilie*. De drumuri, de apă, de energie, de mîncare, de îmbrăcăminte, şi abia apoi de alegeri libere şi de parlamente (în care însă să nu se mintă şi să nu se fure). Condiţii primordiale, chiar dacă nu şi suficiente, pentru ca, în perspectiva unei dramatice mondializări şi urbanizări, o minoritate guvernantă să nu se semeţească exagerîndu-şi importanţa printre cei bîntuiţi de dorinţe şi de frustrări pe care înainte nici nu le bănuiseră. Altminteri, la capătul progresului material (din ce în ce mai evident, dar mai prost înţeles), ne aşteaptă un fantastic infern, pe care doar spiritul tragic l-ar mai putea înfrunta, într-o încleştare apocaliptică.

Marcel PETRIŞOR

* Cum să nu-ţi aminteşti, citind o astfel de afirmaţie, că în Mişcarea Legionară se cerea insului care voia să i se integreze să-şi definească opţiunea prin *logos, ethos, pathos* şi *tragos* (în limbaj obişnuit: minte limpede, ţinută morală, însufleţire creatoare şi simţul tragic al existenţei)? Vasile Marin spunea, încă de acum 65 de ani, în *Crez de generaţie*, că prezentul reclamă, în vederea unui viitor mai bun, "oameni tragici şi sintetici".

MONSTRUOASA ALIANȚĂ

Ceea ce înainte de alegeri era greu de presupus, se întâmplă astăzi sub ochii noştri: partidul de guvernământ, PDSR, principalul partid de opoziţie, PRM, şi Uniunea Democrată a Maghiarilor din România colaborează armonios în actul de guvernare şi au votat împreună bugetul. Care sunt motivaţiile ce reunesc «în cuget şi simţire» un partid al «comunismului democratic», PDSR, un partid naţional-comunist, PRM, şi partidul revizionist al etnicilor maghiari? Desigur nu programele lor sau pretenţiile ideologice afişate, ci interesele nemărturisite care le apropie. Divergenţele între PDSR şi PRM sunt numai de natură personală. Ambele formaţiuni politice au nostalgia comunismului, sunt împotriva privatizării (pe care o acceptă doar în silă şi de teama străinătăţii), sunt împotriva restituirii proprietăţilor abuziv confiscate sub vechiul regim şi pentru subvenţionarea întreprinderilor de stat falimentare. În plan social, ambele partide promovează lupta de clasă prin menţinerea unui mare număr de muncitori neproductivi în întreprinderile falimentare de stat susţinute bugetar, prin încurajarea iluziei că «poporul muncitor» este în continuare proprietarul până şi al întreprinderilor privatizate (cazul Tepro sau Reşiţa). În plan moral, cele două partide urmaşe ale PCR promovează doar în vorbe munca, cinstea şi justiţia, în realitate încurajând nemunca subvenţionată, furtul proprietăţilor statului şi refuzul sau vicierea actului de justiţie. Actuala lor colaborare, aşa-zisa opoziţie constructivă, contrazice pretinsele adversităţi electorale, «justiţiarii» din PRM fiind confecţionaţi din acelaşi carton ca şi miliardarii pe care promit să-i stârpească. De partea sa, PDSR, care speria opinia publică, ba chiar şi pe guguştiucii din GDS, cu «pericolul extremist» al «guvernării cu mitraliera», se înţelege foarte bine cu PRM, «opoziţia extremistă» cu sprijinul căreia guvernează.

Convergenţa de interese şi unitatea de vot a celor două partide de filiaţie comunistă şi a partidului iredentiştilor maghiari este de tot hazul. PDSR a acuzat constant vechea guvernare pentru concesiile făcute UDMR, concesii considerate antinaţionale şi care priveau legea învăţământului, legea administraţiei publice locale, universitatea exclusiv de limbă maghiară, plăcuţele bilingve ş.a., iar acum legiferează pretenţiile UDMR în materie de administraţie locală, cu folosirea limbii maghiare, şi acordă numeroase posturi de subprefecţi şi de directori în administraţia de stat aceleiaşi UDMR. La rândul său, UDMR a acuzat constant, în cei patru ani cât a fost la guvernare, PDSR de discriminare anti-maghiară, de naţionalism şi intoleranţă, de spirit anti-european, pentru ca acum, păstrându-şi avantajele guvernării şi în opoziţie, să se arate mai mulţumită de colaborarea cu actualul guvern decât de propria sa guvernare în coaliţie din trecut. Cea mai nefirească convergenţă de interese şi de vot este aceea dintre Partidul România Mare şi partidul etnic maghiar. După ce s-au înjurat copios încă de la înfiinţarea lor, PRM fiind taxat de xenofob, ultranaţionalist, şovin, huliganic, fascist, comunist, anti-european, anti-democratic ş.a.m.d., replica PRM fiind pe măsură, «ba chiar mai mult decât atât», în ambele tabere s-a pus surdină acuzelor reciproce, «interesele superioare» fiindu-le perfect compatibile.

Este ştiut că în politică nu e loc pentru ideologii, doctrine, prietenii, simpatii, ci numai pentru *interese*. Şi dacă aceste trei formaţiuni politice converg către acelaşi interes, este el interesul naţional, singurul pe care românii au a-l urmări? Este posibil ca partidul naţionalist maghiar să promoveze, în orice coaliţie s-ar găsi, interesul naţional al românilor? Cu toate răcnetele patriotice ale lui Vadim Tudor, cu toate asigurările liniştitoare ale lui Adrian Năstase şi Marko Bela, acest lucru nu e posibil. Şi atunci această *monstruoasă alianţă* între cele două partide comuniste din România şi uniunea naţională a maghiarilor este şi rămâne o alianţă *împotriva interesului naţional*.

N. HENEGARIU

BEATIFICARE LA VATICAN

În pragul perioadei pascale a acestui an, a avut loc la Vatican/Roma, în Piaţa Sf. Petru, ceremonia de beatificare a 233 de martiri catolici ai Războiului Civil din Spania (1936-1939), care a opus forţele creştine şi naţionaliste, conduse de Franco (alături de care au luptat şi martirii români Moţa şi Marin, alături de alţi 5 camarazi legionari), forţelor atee şi internaţionaliste, conduse de la Moscova (şi în care s-a "ilustrat", între alţii, comiternistul evreu Valter Roman, tatăl ex-premierului Petre Roman). Aceştia se adaugă celor 122 de spanioli beatificaţi în octombrie 1992.

Reamintim că în 1984 fuseseră beatificaţi 99 de martiri ai Revoluţiei franceze şi 103 martiri coreeni, iar în 1998 - 117 martiri vietnamezi. De la începutul pontificatului său (toamna lui 1978), Papa Ioan Paul II a depăşit cifra de 1200 de beatificări şi 446 de canonizări, dintre care multe atestă "holocaustul roşu" împotriva lumii creştine.

Printre cei 233 de martiri recent beatificaţi, victime ale "republicanilor", figurează 30 de misionari ai Acţiunii Catolice şi 12 surori carmelite, cei mai mulţi asasinaţi la Valencia, în prima fază a ostilităţilor. Conform statisticilor istorice, în Războiul Civil din Spania au fost ucişi - cel mai adesea în mod bestial - 12 episcopi, 4000 de preoţi, aproape 300 de călugăriţe şi peste 2000 de călugări. (V.A.M.)

TEOFANIILE LUI ELIADE

Omul și sacrul - două fețe ale aceleiași medalii. Mircea Eliade, marele specialist român în domeniul istoriei religiilor, a fost mereu încredințat de acest lucru. Dispărut în 1986, autor al unor studii fundamentale în acest domeniu - între care și faimoasa lucrare *Mitul eternei reîntoarceri* - concepute într-o rodnică cumpănire între propriile convingeri creștine și instrumentele analitice ale sferei de preponderență laică (cum ar fi, bunăoară, considerațiile teoretice lui Jung despre "subconștientul colectiv"), acest autor modest și rezervat este astăzi unanim recunoscut ca un precursor și un maestru de către lumea academică. Printre ultimii lauri simbolici - în ordine cronologică - aduși lui Eliade, se poate aminti omagiul postum pe care i l-a făcut una dintre personalitățile de frunte ale actualei Curii romane, Cardinalul Paul Poupard, cu prilejul doctoratului *honoris causa* ce i-a fost conferit nu demult de către Universitatea București.

Președinte al Consiliului Pontifical pentru Cultură, înaltul prelat este în același timp - fapt poate mai puțin sau deloc cunoscut multora dintre noi - autor al unui voluminos și impecabil îngrijit *Dicționar al religiilor*. Lucrarea, ajunsă deja la a treia ediție, va cuprinde - din dorința expresă a autorului - ample referiri la opera lui Eliade, pe care Cardinalul îl consideră, fără nici o exagerare retorică, un adevărat punct de referință în domeniul respectiv.

(Adriano Monti Buzzetti)

MIRCEA ELIADE
evocat de Eminența Sa Cardinalul PAUL POUPARD
Președintele Consiliului Pontifical pentru Cultură

Care a fost principalul merit al savantului român?

Este vorba, fără îndoială, de ideea concretizată în cartea sa cea mai clasică, *Sacrul și profanul*, din 1959, și anume intuiția fundamentală a lui *homo religiosus*, omul care trăiește sacrul: este o constantă pe care o putem regăsi în orice perioadă a istoriei și în orice parte a lumii. În fapt Eliade consideră omul ca fiind religios prin chiar natura sa, iar această idee a fost exprimată în polemică deschisă cu dogmele pozitivismului, și în mai ales cu filosofi de felul lui A. Comte, care consideră religiozitatea doar ca pe o fază de tranziție în istoria umanității, căreia i-ar succede omul rațional și "tehnic". *Homo religiosus*, spune Eliade, este deopotrivă cel care ia cunoștință despre sacru ca despre ceva absolut diferențiat față de profan, dar care se manifestă totuși în interiorul acestuia din urmă, în prozaica viață de fiecare zi.

Mircea Eliade, ca autor european, analizează cu o luciditate egală forme de gîndire foarte îndepărtate de cadrul său originar. Este oare acest eclectism un reflex al traseului său de formare intelectuală?

Aș zice că da, întrucît formația sa intelectuală a fost, într-un mod fericit, extrem de variată. Din Bucureștiul său natal, unde a absolvit Filosofia, Eliade a ajuns în India, la Universitatea din Calcutta, unde și-a definitivat teza de doctorat cu privire la *Tehnicile Yoga*: această lucrare este pînă astăzi o piatră de hotar în domeniul respectiv. A plecat apoi la Londra, în calitate de atașat cultural al Ambasadei țării sale, iar mai tîrziu la Paris, pentru ca, în cele din urmă, să ajungă la Universitatea din Chicago, unde și-a încheiat monumentalul său studiu asupra religiilor.

Care era metoda lui Eliade?

Tehnica sa de studiu - de-acum devenită "clasică" printre istoricii religiilor - era aceea de a face analiza lui *homo religiosus* cu ajutorul a trei puncte de abordare complementare: cel *istoric*, cel *fenomenologic* - adică deductiv - și, în fine, cel *hermeneutic*, prin interpretarea riturilor și simbolurilor utilizate de diverse civilizații spre "a intra în contact" cu transcendentul. Întemeiat pe acest sistem, Eliade a realizat o operă de-a dreptul titanică: o vastă panoramă istorică a sentimentului religios, din paleolitic pînă în zilele noastre.

Convingerile creștine l-au ajutat pe Eliade să întrezărească, pe acest parcurs, o tensiune evolutivă și - cel mai important - un punct de sosire?

Da, și tocmai de aceea în cărțile sale el definește o tranziție graduală de la *hierofanie* la *teofanie*, adică de la manifestarea sacrului prin elemente naturale, cum ar fi muntele sau fulgerele, pînă la suprema epifanie a divinului, care este întruparea sa în Christos. Ceea ce rămîne identic pe acest parcurs milenar este structura elementară a sacrului: rămîne un act pururea misterios, prin intermediul căruia se manifestă ceva "cu totul altul", veșnic nepieritor. Astăzi, la fel ca și în vechime, simbolurile religioase, atingînd dimensiunea umană, ne deschid un fel de fereastră spre o realitate mai profundă. Experiența sacrului îl pune prin urmare pe om în contact cu o lume supranaturală prin intermediul manifestărilor dinăuntrul lumii naturale.

În societatea secularizată există totuși pericolul ca omul religios să aibă sfîrșitul omului de Neanderthal...

Eliade era un om al secolului XX și, asemenea nouă, știa bine că, pe lîngă omul religios, în lumea modernă s-a dezvoltat și un alt tip de om, a-religios, care refuză transcendența și relativizează realitatea, pînă la a ajunge să se îndoiască de sensul însuși al existenței. Acest lucru e foarte important. În societățile occidentale moderne, care au desacralizat aproape complet lumea, acest proces, plecînd de la negația supranaturalului, conduce pînă la urmă la nașterea ideologiilor, a "misticilor" politice. Se revine, într-un fel, la divinizarea unor realități naturale. Pentru unii ar putea fi ideologia rasei, pentru alții aceea a clasei, ori a națiunii...

Altfel spus, o involuție, o reîntoarcere la hierofanie...

Aici se află meritul fundamental al grandioasei teze a lui Mircea Eliade! Dacă dimensiunea transcendentă este într-adevăr constitutivă omului, acesta nu poate să renunțe la ea. Însă, după ce a refuzat absolutul divinității, el se trezește într-o fundătură: pentru a exprima această dimensiune transcendentă, se vede constrîns la paradoxul de a absolutiza ceea ce este relativ, prin antomasie, respectiv opinia, ideea. De aici derivă și marea îndatorire a creștinului de azi: să vegheze asupra acestor distorsiuni, asupra ispitei - tot mai prezente în cazul omului modern - de a-și făuri mereu alți idoli după chipul și asemănarea sa. Idoli primejdioși, după cum atestă în mod atît de trist milioanele de victime ale conflictelor ce au marcat secolul recent încheiat.

(Prezentare și interviu de Adriano Monti Buzzetti, în cotidianul "Avvenire" - oficios al Vaticanului - din 19 ianuarie 2000; traducerea s-a efectuat în Redacție)

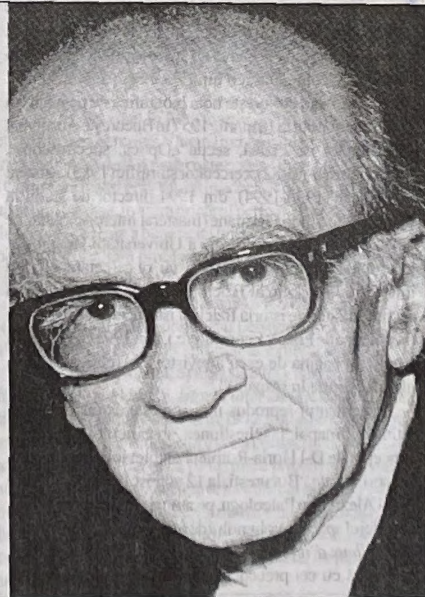

CARDINALUL PAUL POUPARD LA BUCUREȘTI (1999)

"Întreaga operă a lui Mircea Eliade se dezvoltă pornind de la *homo religiosus* și de la experiența acestuia în legătură cu sacrul. Sacrul nu se reduce la un simplu spațiu de-a lungul drumului străbătut de omenire, așa cum susțin A. Comte, pozitivismul și marxismul, ci este un element al structurii conștiinței umane. Într-o asemenea perspectivă, demonstrată științific de prestigioasa operă a lui Eliade, experiența religioasă apare ca fiind experiența esențială a omului. *Homo religiosus* nu este nici rătăcit, nici alienat: dimpotrivă, este un om complet.

Știința religiilor nu cercetează revelațiile, care fac obiectul specific al teologiei, ci analizează modalitățile prin care omul religios trăiește sacrul; aceste modalități sînt diferite în cazul omului arhaic, al adeptului unor religii legate de marile culturi istorice sau al credinciosului din religiile monoteiste. În hermeneutica hierofaniilor, Eliade a insistat asupra rolului fundamental al sacrului ca element de mediere între realitatea transcendentă și om. Întreaga lui operă atestă unitatea spirituală a omenirii"

(Julien Ries, *Sacrul în istoria religioasă a omenirii*, trad. de Roxana Utale, Ed. Polirom, Iași, 2000, p. 229)

VULGARITATEA CA STIL DE VIAȚĂ (4)

Dacă vulgaritatea care poluează atmosfera vieții cotidiene prin expresii, comportament și ținută, datorată gravelor carențe în educația românilor (lipsa celor șapte ani de-acasă și insuficienta presiune formativă a instituțiilor educaționale), este stridentă într-o lume civilizată; dacă mitocănia sau mârlănia agresivă, avându-și adeseori cauza în discrepanța dintre pretențiile intelectuale ale unora și posibilitățile lor reale, apare reprobabilă într-o societate în care linia de demarcație dintre valoare și derizoriu este adânc săpată în conștiințele oamenilor; dacă vulgaritatea căutată, de tip teribilist (cazul Mircea Dinescu), explicată de psihologi printr-o dezvoltare anormală a tendințelor de afirmare (persoane cu un Eu supraevaluat), ca și prin anumite trăsături de temperament (persoane cu temperament hipertimic, aprinse și certărețe), este condamnabilă, ea umbrind adeseori părțile pozitive ale unor personalități autentice, există însă un tip de vulgaritate care, prin formele ei de manifestare, nu este numai odioasă, dar, din pricina perversității cu care este acceptată, încurajată și promovată de anumite cercuri de "intelectuali subțiri", reprezintă o primejdie de moarte pentru o societate în căutare de echilibru și identitate, așa cum este societatea românească de azi, încă nedezmeticită după jumătatea de veac de regim comunist. O mostră a acestei forme aparte de vulgaritate ne va pune în temă.

"Privit la raze X, trupul poporului român abia dacă este o umbră; el nu are cheag, radiografia plaiului mioritic este ca a fecalei; o umbră fără schelet, o inimă ca un cur, fără șira spinării. Toată istoria, mereu, peste noi a urinat cine a vrut. Când i-au lăsat romanii pe daci în formula hibridă străromânească, ne-au luat la urină slavii: se cheamă că ne-am plămădit din această clisă, daco-romano-slavi, mă rog. Apoi ne-au urinat la gard turcii: era să ne înecăm, așa temeinic au făcut-o. Demnitatea noastră constă în a ridica mereu gura zvântată, iar ei reîncepeau: ne zvântam gura la Călugăreni, ne-o umpleau iar la Războieni, și așa mai departe, la nesfârșit. Apoi ne-au luat la urină rușii, care timp de un secol și-au încrucișat jetul cu turcii, pe care, în cele din urmă, având o bășică a udului mai mare (de, bețiile...), i-au dovedit. Noi ne-am zvântat puțin între 1866 și 1940, cu intermitențe, apoi ne-au luat iar: acum însă, inovație, au început să urineze și unii români peste români, patrioții de la 1 ianuarie 1948, când, ca la start, au început crimele în masă și deportările. Valea plângerii a fost transformată de români pentru români într-o vale a urinei corozive. Care era mai șmecher se suia pe capul vecinului și-l pișa. Și cum toți românii e deștepți, urinarea a fost, din noul pașopt încoa', generală. Românii devin stimabili prin generația de la 1848 și meprizabili prin cea de la 1948. O sută de ani, atât a durat România în spirit. În rest, valuri și valuri de urină. Ce mai e de adăugat?..."

Citatul de mai sus nu-i aparține unui țigan din Ferentari care insistă să imprime culoare locală modului în care percepe Istoria românilor, nici nu este un excurs istoric elaborat în "Biroul Investigații" al *Academiei Cațavencu*. Este un extras din culegerea de articole publicată în 1996 de Editura Humanitas, cu titlul *Politice*. Autorul, "H.-R. Patapievici - ne lămurește nota biografică de pe pagina a doua - este născut la 18 martie 1957 în București. Absolvent al Facultății de Fizică, secția «Optică, spectroscopie, laseri, plasmă» (1982), cercetător științific (1985), asistent universitar (1990-1994), din 1994 director de studii la Institutul de Studii Germane (masterat interdisciplinar pe lângă Facultatea de Filosofie a Universității București). Doctorand în filosofie (1990) cu o cercetare privind imaginarul filozofic al fizicii. Din 1993 a fost invitat să susțină cursuri de istoria fizicii și istoria ideilor științifice (Facultatea de Fizică, Ecumest etc.). Din 1993 colaborează regulat la pagina de eseu a revistei *22* (rubrica «Idei în libertate» sau «În răspăr»)".

Fragmentul reprodus mai sus este extras din eseul intitulat "Înapoi la chestiunea specificului național", conceput de D-l Horia-Roman Patapievici în forma unei scrisori, datate "București, la 12 august 1991" și adresate D-lui Alexandru Paleologu, pe atunci ambasador la Paris, cu prilejul apariției volumului de memorialistică *Souvenirs merveilleux d'un ambassadeur des Golans*. Acest eseu, împreună cu cel precedent din *Politice*, intitulat "Cine suntem?", conceput de asemenea în stil epistolar și adresat aceluiași Al. Paleologu, conțin întreaga filozofie politică a autorului lor. Dotat cu o putere remarcabilă de sinteză și concizie, D-l Patapievici reușește să rezolve toate problemele fundamentale ale românității, "Problema etnogenezei românilor" și "Problema etnopsihologiei poporului român", formulând totodată schema unui "Tratat (alternativ!) de Istoria românilor", prin enunțarea (așa cum se vede din citatul reprodus) liniilor directoare ale modului "științific" (nu imaginar) de abordare a problemelor complexe care privesc existența neamului românesc. Aceste linii directoare concordă, în mod surprinzător, nu numai cu vederile cercurilor elitiste de la revista *22* și "Grupul pentru Dialog Social", dar și cu doctrina "Noii școli istorice de la București", având-l mentor pe D-l Lucian Boia (doctor în istorie din 1972), fondatorul și directorul "Centrului de istorie a imaginarului" din cadrul Universității București, înființat în 1993. Și când te gândești că pentru tratarea acelorași probleme, pe care autorul *Politicelor* le rezolvă în 30 de pagini, istoricii și gânditorii români, începând cu cronicarii, apoi cu Școala Ardeleană, urmați de pleiada învățaților din secolul al XIX-lea și culminând cu marile personalități ale perioadei interbelice, au scris biblioteci întregi!

Nu suntem adepții lozincilor sforăitoare de genul "Noi suntem români", fluturate de toți nechemații ca stindard electoral, împiedicându-ne prin această impostură să ne regăsim după dezastrul lungilor ani de regim comunist. Știm că poporul român este departe de a fi perfecțiunea întruchipată, că are multe defecte și că acestea trebuie înlăturate pentru a putea intra în rândul națiunilor care nu au avut parte de atâtea vicisitudini de-a lungul istoriei. Știm că în timp ce în Apus se ridicau domurile gotice, în teritoriul locuit de români hălăduiau în voie ultimele popoare năvălitoare, pecenegii, cumanii și tătarii. Dar mai ales știm că, pentru a te putea împărtăși din tăriile spiritului, trebuie mai întâi să-ți cunoști și să-ți mărturisești păcatele. Or, cei care au adâncit cercetarea defectelor poporului român, așa cum au fost D. Drăghicescu, în *Din psihologia poporului român* din 1907, sau C. Rădulescu-Motru, în *Românismul. Catehismul unei noi spiritualități* (1939) și *Etnicul românesc. Comunitate de origine, limbă și destin* (1942), sau "Școala sociologică de la București", având-l în frunte pe D. Gusti, au analizat realitățile românești, cu precădere sufletul românului, altfel decât îl privește "la raze X" fizicianul Patapievici, specialist în "optică, spectroscopie, laseri și plasmă".

Ceea ce descumpănește în eseistica D-lui Patapievici este impostura agresivă. Să te avânți într-un domeniu de studii și cercetări pe care l-au brăzdat în lung și-n lat personalități consacrate, cu doctorate greu muncite în Franța și Germania, presupune tocmai una din trăsăturile negative pe care autorul *Politicelor* o scoate în evidență ca fiind specifică românului: gratuitatea insolentă a unor afirmații. Iată cum ne caracterizează D-l Patapievici în eseul intitulat "Genitaliile puterii": "Suntem un popor cu substanța tarată. Oriunde te uiți, vezi fețe patibulare, ochi mohorâți, maxilare încrâncenate, fețe urâte, guri vulgare, trăsături rudimentare, o vorbire agramată și bolovănoasă. Moralmente, tonul general este dat de lașitate și ticăloșie, de vanitate și egoism meschin, de invidie joasă și de lațitune lipsită de remușcări, de îngâmfare și bârfă: toți mânjiți de sângele celor în care ne-am înmuiat limbile. Un neam flecar și lipsit de Dumnezeu, nerăvnitor la sfințenie și agramat în grandoare, ahtiat de mării calpe și înjosit de vanități pe care, sclavi și servili, nu le-am putut legitima decât prin atentat, ultragiu și minciună. Un astfel de popor, urgisit nu prin soartă, ci prin mediocritatea sa, ce semn mai poate aștepta, decât poate doar semnul infamant al lui Iuda, ca diferență specifică, și semnul lui Iona, ca gen proxim?".

Înainte de a vedea care sunt cauzele care au pus în mișcare umorile antiromânești ale D-lui Patapievici, idiosincrasia sa față de tot ce este "românesc" și "național", să subliniem faptul să autorul *Politicelor* caută susținători în sprijinul poziției sale, atât în rândul scriitorilor demni de crezare din cultura românească, cât și în memorialistica unor călători străini care au străbătut meleagurile românești în veacul trecut. Dintre autorii români pe care se sprijină masiv agresiunea sa verbală la adresa ființei noastre naționale și a specificului românesc, pe primul loc se găsește sociologul D. Drăghicescu, despre a cărui lucrare - *Din psihologia poporului român* - scrie că ar fi una din cărțile cele mai detestate - de "patrioții naționale" (sic) - ale culturii române, caracterizând-o în următorii termeni: "În sumă, după opinia lui Drăghicescu, românii ar fi niște «neisprăviți», pentru că s-au lăsat la cheremul istoriei, modelați după placul acesteia. Iar neisprăvirea ni s-ar explica prin acest dualism constitutiv, care ne dezbină și ne invalidează lăuntric: suntem «o rasă occidentală cu obiceiuri orientale»".

Recursul autorului *Politicelor* la opera lui D. Drăghicescu îmi sugerează următoarea imagine: este ca și cum cineva ar lua din trupul integral al eseistului un anumit mădular (pe care nu-l numesc, neavând dezinvoltura sa în utilizarea "Genitaliilor") și l-ar prezenta opiniei publice, clamând: "*Ecce homo!*". Fără îndoială că în studiul lui D. Drăghicescu se găsesc multe pasaje în care sunt scoase în relief caracteristicile negative ale românilor, dar care, scoase din context, nu mai servesc scopului pentru care autorul s-a aplecat asupră-le, ci intențiilor negativiste și denigratoare ale D-lui Patapievici. Corect ar fi fost ca, neavând posibilitatea să citeze integral studiul lui D. Drăghicescu (cartea are aproape 500 de pagini), să prezinte măcar extrase semnificative din capitolul final, "Recapitulare și concluzii". O sarcină pe care ne îngăduim să o preluăm noi.

"Caracteristica cea mai adevărată a psihologiei și a situației românilor - scrie D. Drăghicescu - este admirabil dată în aceste câteva cuvinte: *rasă occidentală cu obiceiuri orientale*". După ce, în continuare, prezintă cauzele care au condus la această situație (D-l Patapievici, ca om de știință, ar trebui să știe că un fenomen nu poate fi explicat fără a-i cunoaște cauzele, dar mai ales că în lumea relațiilor dintre cauze și efecte domnește principiul "*sublata causa, tollitur effectus*"), autorul analizei sufletului românesc scrie: "Prezentul, trecutul recent din ultimele două decenii [sfârșitul secolului al XIX-lea - n.n.] par a prevesti o

☛

Gabriel CONSTANTINESCU

schimbare a cursului istoriei noastre. Câştigarea neatârnării naţionale ne pare începutul unei adevărate şi mari cotituri a istoriei neamului nostru. De la unirea ţărilor surori şi, cu deosebire, de la câştigarea neatârnării, ni se face cu putinţă o viaţă istorică proprie, pe socoteala noastră, o dezvoltare istorică curată, neamestecată cu a altora, şi în care voinţa şi capriciile altora să nu mai vie să turbure desfăşurarea propriei noastre firi... Semne prevestitoare ne lasă să întrevedem că viitorul istoriei noastre va îndrepta şi îmbunătăţi unele din însuşirile noastre negative şi deviate, va umple unele lipsuri. Şi mai ales, acest viitor pare destinat să lase loc desfăşurării însuşirilor noastre mintale pozitive, bogăţiilor ascunse în firea noastră, trăsăturilor distinse, cari desigur se cuprind, în germeni, în temperamentul şi caracterul nostru... Mintalitatea românească conţine materialuri atât de bogate, stări sufleteşti atât de variate, provenind din atâtea izvoare felurite; în cuprinsul ei s-au revărsat atâtea comori etnice, încât am putut să zicem că este de provenienţă şi de natură universală. În ea au lăsat urme şi găsesc ecou toate popoarele europene, şi invers, operele ei, când se vor desăvârşi, vor găsi răsunet în toate popoarele civilizate".

Şi sociologul român, precursor al lui C. Rădulescu-Motru şi D. Gusti în opera de investigare a sufletului românesc şi al specificului nostru etnic, îşi încheia studiul cu cuvintele: "Poemele simfonice ale lui Enescu sunt o îndrumare şi o prevestire, pânzele lui Grigorescu sunt un început şi o promisiune. Ele ar satisface, poate, şi ar asigura puţin aşteptările neliniştite ale lui Edgar Quinet, care căuta să vadă venind din Carpaţi un suflet nou, o inspiraţie, un avânt original, în omenirea noastră veştejită, care le-ar primi şi le-ar sărbători cu bucurie. Acest suflet nou, inspiraţia şi avântul original, ce Carpaţii vor oferi cândva lumii, vor fi desigur mintalitatea românească, cu calităţile ei pozitive, turnate şi desăvârşite în opere originale şi caracteristice, de o valoare universală".

În optica D-lui Patapievici, românii sunt urâţi: "Feţe patibulare, guri vulgare, trăsături rudimentare, o vorbire agramată şi bolovănoasă". Nu ştim care sunt criteriile de frumuseţe umană ale autorului *Politicelor*, dar dacă l-ar fi citit mai cu atenţie pe D. Drăghicescu, din a cărui carte reproduce aprecierile negative la adresa românilor exprimate de unii călători străini, ar fi întâlnit remarci de genul acesta cu privire la "feţele patibulare" ale românilor: "Ţăranii români, după Renault, «în trăsăturile lor exterioare, toţi se aseamănă: oameni cu apucături voiniceşti, cu un profil frumos, cu părul lung şi negru încadrând o frunte lată şi cu sprâncene groase umbrind nişte ochi nu atât vii, cât blânzi şi mângăioşi»... După D'Haussez, trăsăturile lor pronunţate, dar în proporţii frumoase, o figură lungă, umbrită de nişte mustăţi şi de un păr foarte negru, o talie sveltă disting pe români... «Sângele, la Bucureşti, este prea frumos, scrie Contele de la Garde, bărbaţii au trăsături virile şi regulate. Femeile sunt frumoase şi posedă, adesea, câte un talent care farmecă». În acelaşi sens scrie Raoul Perrin: «Românii sunt în general înalţi, robuşti, talia lor este elegantă... Femeile sunt bine făcute, talia lor, care nu întrece mijlocia, este sveltă şi de o cochetărie plăcută»".

După D-l Patapievici, românii ar fi caracterizaţi moralmente "de laşitate şi ticăloşie, de vanitate şi egoism meschin, de invidie joasă şi delaţiune lipsită de remuşcări". Şi sub acest aspect, specialistul în "optică, spectroscopie, laseri şi plasmă" îl ocoleşte pe D. Drăghicescu, care este de cu totul altă părere: "În privinţa caracterului, mai toţi străinii cari au vizitat şi au cunoscut ţara se învoiesc în a recunoaşte că «românii sunt, în general, un popor blând şi puţin pornit spre rău». Recordon scrie în scrisorile sale asupra românilor că «pe fizionomia lor descoperi blândeţea caracterului». Iar Le Cler găseşte că «cruzimea şi mânia sunt lucruri rare, cu deosebire la ţărani»".

Dacă "urâţenia" românilor este o constatare subiectivă (aşa îi apar conaţionalii săi eseistului de la *22*), acuzaţia de "laşitate şi ticăloşie" este o judecată de valoare, pe care ar trebui să o susţină cu argumente în generalitatea ei. Dar dânsul nu se simte "moralmente" dator să-şi susţină incriminarea. Dânsul rosteşte judecăţi apodictice, folosind tonul necruţător al profeţilor biblici! În faţa acestei îndrăzneli împinse până la neruşinare, omul de bună credinţă este dezarmat. Cum este cu putinţă ca acest "intelectual fin" să nu fi reţinut din istoria neamului românesc decât paginile întunecate, restul fiind "istorie imaginară"?

D-l Patapievici cunoaşte bine dimensiunile luptei purtate de adevăratele elite româneşti împotriva comunismului, precum şi preţul care a fost plătit în această luptă. Dar ceea ce îl deranjează în mod deosebit, cu privire la sensul acestei lupte, este *spiritul naţionalist* în numele căruia s-au ridicat românii, şi mai ales faptul că ideile naţionaliste găsesc un puternic ecou în rândul tineretului studios, prefigurând parcă o reeditare a frământărilor din perioada interbelică. Adresându-se lui Al. Paleologu, autorul eseului "Cine suntem?" scrie iritat: "Cum bine spuneţi, a fi român nu este numai ingrat, este şi injust. Este în orice caz o ocară. Cu toate acestea, naţionaliştii noştri îşi agită nerăbdători lăncile. Nu mă refer la estropiaţii de la *România Mare*, *Europa*, *Vatra Românească* etc., mă gândesc la purii din Liga Studenţilor, care îşi precizează din ce în ce mai explicit ataşamentul pentru un concept naţional-creştin al prezenţei lor publice. Crezul lor poate fi exprimat prin sintagma Eminescu politic plus Biblia... Problema este că, la noi, ea întotdeauna este strâmb pusă. Evoluţia Ligii Studenţilor spre idei naţional-creştine şi finalmente, probabil chiar legionare, este un răspuns tipic românesc, adică inadecvat, la o agresiune căreia nu ştim să-i replicăm inteligent".

Şi prin acest citat am ajuns în miezul problemei care îl bântuie pe autorul *Politicelor*: naţionalismul în general şi Mişcarea Legionară, ca "un răspuns tipic românesc" la actuala situaţie a României, în special. Dar spre deosebire de D-na Gabriela Adameşteanu (redactor-şef la săptămânalul *22*), care scria recent, într-o tabletă publicată în *România liberă*, că "multă vreme am avut nostalgia epocii interbelice, transmisă de părinţi, ca şi altora din generaţia mea", o nostalgie din care însă s-a dezmeticit citind *Jurnalul* lui M. Sebastian, "dar mai ales cărţile erudite ale lui Z. Ornea", D-l Patapievici este mult mai nuanţat, iar poziţia sa ideologică nu se limitează la lepădarea de crezul părinţilor săi. În eseurile "Cine suntem?", "Înapoi la chestiunea specificului naţional", "Destinul naţionalismului", "De ce îmi displace naţionalismul nostru" şi "Este etnicul o substanţă?", el pune în chestiune temeiurile naţionalismului românesc şi caută sprijin pentru susţinerea ideilor sale chiar în tabăra celor pe care-i combate. În eseul intitulat "Eternitatea s-a născut la sat" (oare ce l-a îndreptăţit să schimonosească versul lui Lucian Blaga, "Eu cred că veşnicia s-a născut la sat", din poemul "Sufletul satului"?) se referă la sociologul Ernest Bernea, colaborator apropiat al lui D. Gusti, în legătură cu care scrie: "Ernest Bernea îi spunea fiului său, după o amară experienţă de politică şi carceră românească: «În România nu există decât două ipostaze ale existenţei umane: lichea ori câine bătut»". Evită însă să ne spună ce este esenţial: faptul că Ernest Bernea a făcut parte din pleiada de discipoli ai lui Nae Ionescu, că a fost membru activ al Mişcării Legionare, că pentru crezul său politic, pe care nu l-a abjurat niciodată, a suferit rigorile temniţelor comuniste şi, mai ales, că în urma sa au rămas scrierile de doctrină legionară publicate în colecţia "Rânduiala", scrieri la fel de actuale ca şi atunci când au fost aşternute pe hârtie.

Cât priveşte răspunsul la "vulgaritatea din lumea ideilor", vulgaritate ilustrată din plin de "opera" D-lui Patapievici, cea mai viguroasă replică o constituie culegerea de articole ale lui Mircea Eliade din perioada interbelică, publicate recent de Editura Dacia din Cluj, cu titlul *Textele "legionare" şi despre "românism"*. Despre aceasta, însă, vom vorbi mai pe larg într-un număr viitor.

Cuvine-se... Cuvine-se...Cuvine-se...

CHRISTIAN NASTU

Christian (Hristu) Nastu, fărşerot de origine, s-a născut în sudul Dunării la 13 decembrie 1921. Părinţii săi, oieri din neam în neam, au fost Dumitru Nastu şi soţia sa Ianula (n. Baţu). A venit în România, cu familia, în 1930. A urmat liceul la Blaj, iar studiile superioare la Bucureşti, unde a absolvit Facultatea de Filosofie, apoi pe cea de Silvicultură, apropiindu-se, ca majoritatea tinerimii macedonene, de mişcarea naţional-creştină a lui Codreanu. A fost o vreme şef de ocol silvic la Cruşovăţ şi profesor la şcoala de Subingineri Silvici din Timişoara (1947-48). Proaspăt căsătorit (tot cu o macedoneancă, Călina Gheorgan), este nevoit să părăsească ţara (va reuşi să-şi aducă familia în Occident abia în 1962, acolo născîndu-se şi Elisabeta, unicul copil), peregrinînd prin Franţa şi dincolo de ocean, pînă ce s-a aşezat definitiv la Paris. A făcut parte din grupul ortodox de la Sèvres, îndrumat spiritual de P. Evdokimov (şi asemănător, în multe privinţe, cu Rugul Aprins de la Antim); a dobîndit o profundă cunoaştere teologică şi un trai aproape ascetic. Părintele Boldeanu îl numea în mod curent "fratele nostru Nastu, omul lui Dumnezeu". Sprijinit de Duiliu Sfinţescu, a lucrat şi s-a pensionat ca inginer al societăţii de construcţii metalice "Eiffel". A fost unul dintre cei mai fideli abonaţi ai *Punctelor cardinale*. A plecat la Domnul pe 7 februarie 2001, fiind înmormîntat la cimitirul Montparnasse, unde odihneşte alături de Visarion Puiu, Vasile Boldeanu, Eugen Ionescu, Emil Cioran şi atîtea alte figuri ilustre ale vechiului exil românesc.

Veşnică să-i fie pomenirea!

ION LADEA

Fiu al sculptorului Romul Ladea şi al Luciei Piso-Ladea, **Ion Ladea** s-a născut în 1935 la Zărneşti-Braşov. La numai 13 ani, este vîrît de comunişti în închisoarea politică pentru minori de la Tîrgşor (una dintre cele mai monstruoase iniţiative ale stalinismului autohton). Reuşind să-şi termine liceul la "fără frecvenţă" (soluţie impusă de o sănătate precară), intră mai tîrziu (1953) la Facultatea de Medicină din Cluj, pe care, tot din motive de sănătate, este nevoit s-o întrerupă în anul V (avea s-o termine la Bucureşti, abia în 1967). A mai fost de două ori arestat şi întemniţat: o dată în urma revoluţiei anticomuniste din Ungaria, apoi în legătură cu cazul Paul Goma (cu care a înţeles să se solidarizeze în mod exemplar). După a treia eliberare, s-a ocupat cu mult succes de acupunctură (era un profund cunoscător al limbii şi civilizaţiei chineze). A avut o susţinută activitate ştiinţifică, iar numele lui a apărut adeseori în presa de specialitate. Gh. Penciu îl evocă emoţionant în volumul *Medici în recluziune*, scos recent la Editura Vremea (şi primit de doctorul Ladea în rezerva de la Spitalul Colţea, nu cu mult înainte de a-şi da duhul). George Anca, în cartea sa *Malta versus Trinidad*, îi dedică un poem intitulat "Ordinul Sfîntului Ion Ladea". S-a dus să se odihnească laolaltă cu sfinţii în dimineaţa zilei de 15 martie a. c., după o grea suferinţă. Se află înmormîntat la Cimitirul Bellu din Capitală.

Fie ca memoria lui să rămînă vie şi îndelung roditoare!

ADOLF ARMBRUSTER

S-a stins din viaţă în luna martie, în urma unui accident rutier petrecut în raza comunei Văleni (jud. Vaslui), istoricul român de origine germană **Adolf Armbruster**, soţul cunoscutei soprane Viorica Cortez (ea însăşi grav rănită în aceeaşi tragică împrejurare, dar aflată acum, pare-se, în afara oricărui pericol, datorită asistenţei medicale prompte de care a beneficiat iniţial la Vaslui şi Iaşi). După ce a condus ani în şir, fără probleme majore, pe şoselele din toată lumea, i-a fost scris nefericitului cărturar să piardă controlul volanului în cea mai puţin europeană zonă a României, izbindu-se violent de un copac cu automobilul său personal marca BMW... Avea numai 59 de ani şi era un apropiat al exilului românesc de dreapta (mai ales din Germania, Spania şi Italia). Remarcabilul său studiu *Romanitatea românilor. Istoria unei idei* (teză de doctorat susţinută în 1971 şi tipărită mai întîi în 1972, sub egida Academiei Române) a cunoscut mai multe ediţii şi l-a consacrat nu doar ca pe un meticulos cercetător, dar şi ca pe un mare prieten al României. Este jenant şi simptomatic pentru nivelul cultural al presei noastre cotidiene că, în tragica împrejurare a morţii sale, altminteri foarte mediatizată, a fost prezentat doar ca... "soţul Vioricăi Cortez".

Fie ca memoria noastră să fie mai puţin scurtă, iar ţărîna lui cît mai uşoară!

Mihai Eminescu: diagnostic homeopat

Dr. Tiberiu TURCULEȚ

(urmare din numărul trecut)

Etapa a patra. Memoria constituie conservarea trecutului și posibilitatea reproducerii unei stări de conștiință trecute și recunoscute, în prezent, de subiect (poet, anturaj). Tot ceea ce a fost "trăit" subzistă și poate fi reamintit. Memoria este cel mai mare strângător și păstrător al experienței umane. Ea este hrana necontenită pentru gândire. Interioară, nederivată, senzorial, postulantă, memoria strânge, stivuiește și are rol predominant în experiența temporală. În readucerea în minte selectează din depozite materialele necesare în vederea cercetării cognitive. Este considerată cel mai simplu act de presentificare (*Vergegenwärtigung*) al experienței umane[1].

În studierea materialului noematic al experienței de boală a lui Eminescu, în legătură cu memoria, mi-au fost de real folos trei modalități metodologice husserliene: sedimentarea, "reținerea prin apucare" (*Griffbehalten*) și supravegherea (*Überwachung*).

Sedimentarea are loc atunci când un material ideativ aparținând unei epoci istorice trecute s-a insinuat ca un veșmânt de idei (*Ideenkleid*), sedimentându-se în străfundul memoriei. Această "pelerină de idei" reprezintă felul de viață al celor ce trăiau în acele epoci. Pentru ca oarecine "să se întoarcă" în această lume pre-dotată cu totalitatea formelor sale concrete, "sedimentate" în străfundul memoriei, trebuie să aibă loc un proces de "de-sedimentare", țintit exclusiv asupra acestui acoperământ de complexe ideaționale. Operația de desedimentare, în procesul bolii lui Eminescu, a coincis cu perturbații la nivelul sistemului secund din structurile neurologice centrale. Acest sistem secund asigură funcțiile personalității conștiente (funcția de identificare, de delimitare a individualității de mediul înconjurător - "realizare" -, de adaptare și reglare a tendințelor primare). Nu se cunoaște suportul anatomic al acestor structuri. Știm, însă, că ele fundamentează o largă sinergie cortico-subcorticală.

Nu este vorba de alterarea psihismului primar, cu tendințe hormotimice, și nici a sistemului gnoziilor, ori ale formațiunilor prefrontale, structuri care de altfel își păstrează integritatea până la sfârșitul vieții lui Eminescu.

Procesul de de-sedimentare începe în perioada anilor 1872-3, când în materialul stivuit, al experiențelor trăite în "viața anterioară" (=material genetic?), ca urmare a bolii, printr-un mecanism de "reactivare", "pelerina ideativă" este de-sedimentată, iese la lumină, ca o memorie mai mult ori mai puțin clară, ("Sărmanul Dionis", "Avatarii faraonului Tlà", "Umbra mea", ms. 22255, 184r-185v, "Scrisoarea lui Dionis" ms. 2255, 295v-296r, "Scrisoarea IV" - confruntare cu ms. 2256).

La început, este vorba de o transformare din străfunduri, de care poetul este parțial conștient, ca și când e modelat acesteia "ca printr-o trezire pasivă". Reactivarea, care efectuează de-sedimentarea, este realizată ca o străfulgerare eidetică, în propria ei structură. Odată cu accentuarea procesului de desedimentare prin "reactivare", perturbațiile sistemului secund funcțional nervos se intensifică: universul devine o lume iluzorie, deficitară, îngustată. Apar simptome de tipul "derealizării", al celor ce exprimă sentimentul înstrăinării față de sine însuși, sau chiar al dispariției ori a morții: *Și când gândesc la vieața-mi, îmi pare că ea cură/Încet repovestită ca de-o străină gură,/Ca și când n-ar fi vieața-mi, ca și când n-aș fi fost./Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost,/De-mi țin la el urechea și râd de câte ascult/ Ca de dureri străine? Parc'am murit de mult.*

"Reactivările" ce desedimentează structurile profunde eidetice continuă și în anii următori ("Strigoii", "Melancolie", "Sărmanul Dionis", "Avatarii Faraonului Tlà", "Scrisoarea IV" variantele 2235/184r-185v, 2255/295v-296r).

Tot ca efect al "reactivării" de-sedimentării, poetul afirma, după 10 ani, că el totdeauna a cunoscut sanscrita, din care mereu traduce: "...und schlisslich sagte er, dass er selbst jetzt aus dem Sanskrit übersetze. «Seit wann konnen Sie denn Sanskrit?» fragte ich erstaunt. «O, das habe immer gekannt» antwortete er"...[2].

Procesul "reactivării" desedimentării ființei se încheie în ultimile zile ale vieții sale:

"- Cum te cheamă?

- Sunt Matei Basarab, am fost rănit la cap de Petre Poenaru, milionar pe care regele l-a pus să mă împuște cu pușca umplută cu pietre de diamant cât oul de mari.

- Pentru ce?

- Pentru că fiind moștenitorul lui Matei Basarab, regele se teme să nu-i iau moștenirea".

(Raport medicolegal. Ancheta din ziua de 12.06.1889, făcută de judecătorul Bursan).

Amestecul de realitate, cu înstrăinare față de propria persoană, cu fugă în timp și intrare în personaj istoric, totul îmbrăcat în metafore deosebite, aruncă chiar și asupra acestui proces verbal o ploaie de petale de înaltă forță poetică.

Într-o **etapă** ulterioară, **a cincea**, în vederea îndiguirii multiplicității infinite a variantelor imaginative, intervine o formă specială de memorie, denumită de Husserl *noch ein Griffbehalten* (reținere prin apucare). Această memorie, definită ca pasivitate obiectivată[3], încadrează următoarele împrejurări:

a) "impresie vagă" (ca "un sunet ce continuă să se audă, dar a cărui fază inițială s-a pierdut"): "Sara pe deal", "Dorința", "Dintre sute de catarge", părți din "Luceafărul";

b) poetul rămâne cu atenția fixată pe un singur obiect ("Pe aceeași ulicioară"), ori

c) se îndreaptă spre alte ținte, dar amintirea primului obiectiv persistă încă, ca o temă melodică de fond ("La steaua, "O, rămâi");

d) "trăirea" este legată de mai multe fenomene puse laolaltă, doar un substrat rămâne determinant, prin calitățile sale, și care îl domină ("Lacul", "Singurătate", "Din noaptea").

"Reținerea prin apucare" apare ca o coincidență sau suprapunere. În toate situațiile, însă, "variațiile libere" imaginative sunt broșate *Vorbild*-ului inițial. În lumina acestui al III-lea tip al memoriei, studiul fenomenologic al experienței eminesciene ne conduce la descifrarea variantelor inițialului *Vorbild*, cu țintire spre structurile eidetice. Nu există nici o activitate cognitivă care să egaleze acest tip de memorie, în vederea integrării variantelor imaginative. Astfel, prin această integrare, se înfăptuiește conul de lumină[4] care țintește structurile eidetice ale *mind*-ului. *Eidos*-ul (*mind*) emerge ca unul invariabil, identic în imagine, cu toate variantele imaginative, ca *hen epi pollon*. El reține, riguros, deschiderea eidetică ce salvează multitudinea de variante a ceea ce Aristotel denumea "căpița de particulare"[5].

Așadar, memoria, sub această formă (*noch ein Griffbehalten*) are importanță unică în vederea prinderii finale a *eidos*-ului (*mind*), aducând laolaltă produse disparate și neintacte ale Imaginației active. Pe de altă parte, memoria de tip I și II (depozitare și reamintire), poate juca rol de reamintire în unele procese de "reactivare" a de-sedimentării, fără contribuția imaginației, ajungând la esențe prin procedeu platonic. Ambele metode pot fi folosite în vederea elucidării universului de boală eminescian: fie redeșteptare platonică de tipul situațiilor de "reactivare" a de-sedimentării, fie strângere unificatoare husserliană, unde primează în egală măsură memoria și imaginația. Deci, memoria este esențială cunoașterii eidetice în ambele cazuri, de fiecare dată, însă, folosită în mod deosebit.

Datele oferite de cele patru situații ale memoriei de tip III trebuie coroborate cu cele pe care ni le aduc corespondența, ori relatările anturajului, în vederea cunoașterii adevărate a poetului, în experiențele sale cu oamenii, cu viața. Și deci și cu boala sa.

În legătură cu "episodul Caragiale" poetul are o atitudine total deosebită de a lumii (*on*): "Acum l-ai văzut în adevărata lui figură... acum sunt sigur că nu mai poate face niciun efect asupra unei naturi generoase cum e a ta... Dac'ai fi fost o străină... tot ar fi trebuit să-mi pară rău că i-ai dăruit din comoara vieții tale cea mai superficială, cea mai de nimic închinare... Micuța mea cea dulce - vom avea din nou zilele de aur, calme și mari pe care le-am avut odată..." (44c, d)[6].

"Și dacă iubirea liniștește, gelozia tulbură și împiedică pe om de la orice ocupație serioasă. Gelozia, însă, e singura putere care nu produce absolut nimic, nici versuri măcar, căci ea răpește omului orice încredere în sine, și în obiceiul în care se rezumă pentru el toată valoarea vieții... E un Jupiter invidios, deci cu cât mai mică, cu atât mai jos cădem din cerul nostru..." (25d)[7]

"Nu te voi ruga mai mult să mă ierți, nu te voi ruga nici să ții seama de împrejurarea că sunt bolnav, nici de aceea că mi-e capul pururea greu de mii de lucruri străine de mine și că miile de nimicuri, care-mi întunecă viața, se ceartă pentru a-mi umple strâmtul spațiu al conștiinței, a unei conștiințe care când e limitată n-a reflectat alta decât un singur chip iubit, unul singur și toată viața, singura mea speranță în viață. ...Ceea ce te rog e să nu-mi iei cu totul speranța că te voi reîmpăca... Veronică, scumpă și dulce, tu, martira egoismului meu... tu, fin și palid chip de înger..." (18a, d)[8].

În altă scrisoare semnează Gaius, identificându-se cu eroul din "La aniversară".

În fața unei eventuale morți a iubitei, el "trăiește" experiența lui Arald din "Strigoii", fascinantul poem de dragoste în care iubirea străbate firea de la un capăt la altul, sfidând în final, victorios, moartea: *Pornește vijelia adâncu-i cânt de jale/Când ei soseau alături pe cai încremeniți,Cu genele lăsate pe ochi păienjeniți Frumoși erau și astfel de moarte logodiți...*

Dragostea ce se revarsă din poeziile, proza, corespondența sa, este somn dulce, mângâieri de copil, atingeri gingașe, flori de tei care cad, e un sentiment mult îndepărtat de *Eros* și care face parte din lumea lui *Agape*. Poetul se dăruiește tuturor celor care-i sunt "apropiați", cu loialitate și tandrețe copilărească. Mite Kremnitz a remarcat: "peste el a plouat până la sfârșit farmecul copilăriei".

Din toate variantele imaginative, din amintiri, scrisori și relatări, Eminescu apare ca o dulce încântare (*douceur*), în care se topesc laolaltă gentilețea, tandrețea, amabilitatea, blândețea, delicatețea, duioșia - o calitate atât de rară încât nu este cuvânt să o încapă, dar care pâlpâie în focul viu al lui *agape*, și care intră în veștmântul remediilor *Causticum*, *Stannum* și mai pronunțat al lui *Phosphorus*, calitate care chiar se intensifică atunci "când maestrul are coardele harfei sale rupte". Scrisorile sale sunt pătrunse de această gingășie. Când se apleacă peste masă să stea de vorbă cu nepoțica lui Mite Kremnitz, fața i se umple de duioșie. Până și pronumele către persoana a II-a este apelativul politicos *Vă*, aducând aminte de cavalerescul mod de adresare din limba spaniolă.

Aerul de "copilărie" care a planat asupra lui Eminescu înseamnă însăși disponibilitatea copilului, iar disponibilitatea izvorăște din convingerea că este întru totul sărac, de unde și umilința sa de-a-lungul întregului epistolar. *Beati pauperi in spiritu*. Și din umilință și caritate el se adresează Prea Sfintei Fecioare Maria, care este prototipul umilinței, în cea mai frumoasă și magnifică rugăciune scrisă în lume, adresată Ei, poezie care, de la primul cuvânt până la ultimul, este o melodie. Chiar dacă Eminescu ar fi scris în toată viața lui doar această poezie și atunci ar fi rămas tot cel mai mare poet al nostru, căci Dumnezeu l-a miluit cu cel mai grațios har: de a-l inspira să se poată adresa în acest mod desăvârșit celei mai iubite creaturi a Lui: *Crăiasă alegându-te/, Îngenunchem rugându-te,/Înalță-ne, ne mântuie/ Din valul ce ne bântuie./Fii scut de întărire/Și zid de mântuire,/ Privirea-ți adorată/Asupra-ne coboară, O, Maică preacurată/Și pururea fecioară/Marie./Noi, ce din mila Sfântului/Umbră facem pământului,Rugămu-ne-ndurărilor/Luceafărului mărilor;/ Ascultă-a noastre plângeri,/Regină peste îngeri;/Din neguri te arată/Lumină dulce, clară,/O, Maică preacurată/Și pururea fecioară/Marie.*

Delicatețea-duioșia este cea mai importantă trăsătură a lui Eminescu, prezentă de-a lungul întregii sale vieți. Este, deci, felul său de a fi, de a se comporta în toate ocaziile, față de iubită, de copii și de dușmani. Această gingășie este suportul candelei, hrănită cu untdelemnul umilinței, în care pâlpâie eterna flacără a lui *agape*. Și, deoarece gentilețea nu era și nu este acceptată într-o lume a brutalității, este lesne de înțeles de ce Eminescu nu a fost acceptat nici de contemporani, nici de posteritate: "...sunt peste voia mea grăitor de adevăr, mulți mă urăsc și nimeni nu mă iubește..."; "...ci te-am atras și pe tine în cercul meu fatal, te-am făcut părtașa urei cu care oamenii mă onorează pe mine. Căci acesta este singurul reazem al caracterului meu - mă onorează ura lor și nici nu mă pot închipui altfel decât urât de ei" (19b).[9]

Studiul efectuat asupra elementelor lexicale din opera artistică eminesciană, grupate în ordinea descrescândă a frecvenței lor, stabilește că grupul de cuvinte ce alcătuiesc *Moralul* (virtuți) ocupă locul 21, cu o frecvență absolută de 486 și relativă de 0,60%, urmând imediat pronumelor personale, conjuncțiilor, prepozițiilor și verbelor *a fi*, *a avea*, *a voi*. Se probează astfel că logosul eminescian se situează pentru totdeauna în vârful piramidei neamului său. Ca o corelație, amintesc că lexicul cromaticii eminesciene plasează *albul* și *lumina* pe locul prim al punctului de vedere cromatic și pe locul 28 al ordinei descrescânde a frecvenței, cu cifra absolută de 296 și cea relativă 0,44, poziție situată în vecinătatea strictă a cuvântului *ochi* (loc 27).[10]

(va urma)

---

1. Husserl, E., *Jahrbuch für Philosophie und phänomenologische Forschung*, 1929, Halle, Verlag M. Niemayer, "Formale und transzendentale Logik", p. 276.
2. Kremnitz, M., "Flüchtige Erinnerungen an Mihail Eminescu", *Studii și documente literare*, I. E. Torouțiu, vol. IV, Buc. 1939, 19, trad. P. Zarifopol.
3. Husserl, E., *Jahrbuch für Philosophie und phänomenologische Forschung*, 1929, Halle, Verlag M. Niemayer, "Formale und transzendentale Logik", p. 276; Casey, S. E., *Phenomenology in practice and theory*, 1985, p. 47.
4. Husserl, E., *Jahrbuch für Philosophie und phänomenologische Forschung*, 1929, Halle, Verlag M. Niemayer, "Formale und transzendentale Logik", pp. 280-291.
5. Casey, S. E., *Phenomenology in practice and theory*, 1985, p. 47.
6. *Dulcea mea Doamnă/Eminul meu iubit. Corespondență inedită*, Polirom, 2000, p. 207.
7. *Ibidem*, p. 114.
8. *Ibidem*, p. 85.
9. *Ibidem*, p. 92.
10. Seche, L., *Lexicul artistic eminescian în lumina statisticii*, Ed. Academiei, Buc., 1974.

DIVINA COMEDIE

a lui Dante Alighieri

într-o nouă versiune românească

de Răzvan Codrescu

Închin cu smerenie această tălmăcire memoriei ilustrului romanist și dantolog MARIAN PAPAHAGI

Dante și Vergiliu, *urmăriți* de o ceată de draci furioși (vezi pățania din cîntul anterior, asemănată aici cu o fabulă atribuită lui Esop), trec anevoie, umblînd unul după altul ca franciscanii (*i frati minor*), în brîul al șaselea al celui de-al optulea cerc al Infernului, loc în care *ipocriții sînt* osîndiți să se miște *în*truna sub povara unor grele mantii de plumb aurit (simbol al fățărniciei), asemănătoare veșmintelor purtate de ordinul călugăresc de la Cluny. Glugile de *plumb* amintesc de modul în care Frederic II *îi* pedepsea, ferecîndu-i în plumb și azvîrlindu-i în foc, pe cei vinovați de *lezmaiestate*. Dante îi întîlnește aici pe cei doi *frati godenti* (bolognezii Catalano și Loderingo) care guvernaseră o vreme Florența (1266), mai mult învrăjbind-o decît pacificînd-o (stînd mărturie, lîngă Gardingo, palatele și casele ghibeline incendiate de guelfi). Tot aici îl vede ispășindu-și cumplita pedeapsă (răstignit de-a curmezișul drumului și călcat în picioare de toți ceilalți) pe *Caiafa*; Dante află că întreg Sinedriul ("sfatul") care L-a osîndit pe Hristos ispășește în același fel, în locuri apropiate. În cele din urmă, după ce Vergiliu (ironizat de Catalano) își dă seama că fuseseră înșelați de diavolul Malacoda (vezi Cîntul XXI, vv. 106-114), cei doi poeți apucă drumul spre bolgia a șaptea.

INFERNUL

Cîntul XXIII

1 Tăcuți și singuri, făr-alai de-acum,
în față unul și-altul dinapoi,
ca frații minoriți zoream la drum.
4 Avînd în minte sfada celor doi,
mă duse gîndul la Esop, cînd spune
de ce-a pățit un șoarec cu-n broscoi.
7 Cu cap și coadă-alături de le-ai pune,
precum "acu" și-"amu" se potrivesc
acestea între ele de minune.
10 Cum gînd pe gînd în șir se odrăslesc,
la fel și cel dintîi iscă în mine
un altul, încă și mai coșmaresc.
13 Gîndeam așa: "Acestora, vezi bine,
la ce batjocuri i-am făcut să-nghită,
a ne lăsa prea lesne nu le vine.
16 Mînia lor ciudos dezlănțuită
mai cruzi i-o face ca ogarul care
își încolțește prada hăituită".
19 Cătînd în urmă plin de tulburare,
mi se făcuse păru-n cap măciucă,
și-am zis atunci: "Maestre, vreo scăpare
22 de nu găsim, mi-e teamă că ne-apucă
de ceafă dracii: mai că-i simt în spate,
cu ochii minții, aievea nu nălucă".
25 Și-acela: "Nu ți-aș prinde chipul poate
pe dinafară, dacă-aș fi oglindă,
cum prind acum ce tainic gînd te bate.
28 Același gînd și-n mine se perindă,
de-a fir a păr aidoma, drept care
un singur sfat nu-i greu să le cuprindă.
31 De s-o-ntîmpla ca-n dreapta să coboare,
spre valea cea de-a șasea, malul lin,
scăpăm de-nchipuita vînătoare.
34 Abia tăcu și-i și văzui cum vin
buluc spre noi, cu aripile-ntinse,
de să ne-nhațe mai lipsea puțin.
37 Stăpînul meu degrabă mă cuprinse,
precum o mamă deșteptată-n pripă,
ce flăcări vede-n preajma ei aprinse,
40 și-n brațe luîndu-și pruncul care țipă,
grijind mai mult de el decît de sine,
doar în cămașă fuge într-o clipă;
43 în buza rîpei se lăsă pe vine
și-și dete drumu-n jos, pe stînca dură
ce despărțea acele văi haine.
46 Nici chiar vîrtejul apei care cură
pe jgheab, să-ntoarcă roata unei mori,
n-a fost cîndva mai iute-n viitură
49 decît în gura aprigei strîmtori
maestrul meu, ce-n brațe ca pe-un fiu,
nu ca pe-un soț, m-a dus de subsuori.
52 Abia ce talpa-și puse-ntr-un tîrziu
pe fundul văii, că văzui ciopor
deasupra dracii; însă să mai fiu
55 n-aveam de ce de dînșii temător,
căci i-a legat înalta-nțelepciune
de brîna-a cincea ca de-un țarc al lor.
58 Norod spoit aflarăm în genune,
ce greu silea picioarele-a-și urni,
plîngînd trudit, cu chip de-ngropăciune.
61 Înveșmîntați ca frații din Cluny,
aveau pe fețe glugile lăsate
și-abia puteau pe dedesubt privi.
64 Cu lustru de-aur, dar în plumb turnate,
ale lui Frederic pe lîngă ele
glugi de coceni ar fi părut cu toate.
67 O, straie-n veci istovitor de grele!
Spre stînga noi cîrmirăm încă-o dată,
în rînd cu ei, mișcați de-atîta jele;
70 dar sub poveri acea trudită gloată
atît de-ncetă se vădea la pas
că tot mereu ne apărea schimbată.
73 "O, află-mi", ridicai spre domnul glas,
"vreo umbră-n nume sau isprăvi vestită,
și n-aibă ochiul, cît umblăm, popas!".
76 Prinzîndu-mi vorba-n grai toscan rostită,
strigă din urmă unul: "Stați puțin,
voi, ce străbateți bezna-ntr-o clipită!
79 Poate chiar eu în ajutor să-ți vin".
La care domnul meu: "Așteaptă-l dară
și cată să pășești ca el de lin".
82 Oprindu-mă, văzui cum se sforțară
spre mine doi, tînjind a-mi fi aproape,
dar zăboviți de drum și de povară.
85 Ci-ajunși, mă cercetară pe sub pleoape,
tăcînd un timp, spre-a-și spune-ntr-un tîrziu:
"Se pare că-ndoială nu încape,
88 din cum răsuflă, că acesta-i viu;
iar dacă nu, ce pravilă-i scuti
să se-nveșmînte-n plumbul auriu?!".

91 Spre mine-apoi: "Toscane, care vii
pe unde cei fățarnici chin îndură,
a spune cine ești nu te codi!".
94 Iar eu: "Pe Arno viață îmi dădură
părinții mei, în marea lui cetate,
și încă-mi port trupeasca mea făptură.
97 Dar voi, cu fețe-atît de-nlăcrimate,
pe cît vă văd, voi cine sînteți oare
și ce osîndă strălucind vă bate?".
100 Răspunse unul: "Glugile-orbitoare
sînt numai plumb și gem cumplit, cum vezi,
sub greutăți sărmanele cîntare.
103 Frați gaudenți am fost și bolognezi -
eu Catalan, el Lodering pe nume;
cîndva-n cetatea unde zici că șezi
106 nu unul, ci-amîndoi chemați anume
am fost s-aducem pacea, da-i vădit
și-azi la Gardingo ce-am adus pe lume".
109 "O, frați, a voastră vină...", m-am pornit,
dar amuții zărindu-l în țărînă
pe unu-n trei piroane țintuit.
112 Cum mă văzu, îl auzii că-ngînă
ceva în barbă, tresărind hidos;
ci Catalan, chitindu-l dintr-o rînă:
115 "Cel care zace răstignit pe jos
a zis în sfat că unul dacă moare
pentru popor ar fi mai de folos.
118 Se zbate gol, pieziș peste cărare,
și-i este dat pe pielea lui să știe,
călcîndu-l toți, cît trage fiecare.
121 Îndură-aici aceeași grea urgie
și socru-său, și toți cîți au smintit,
părtași la sfat, a Iudei seminție".
124 Atunci de cel acolo răstignit
se minună Virgil peste măsură,
văzînd ce chin îi e pe veci sortit.
127 Apoi rosti spre cel cu grea armură:
"De-ți este-ngăduit, fii bun și zi:
e-n dreapta vreun drumeag sau vreo spărtură
130 pe unde să putem noi doi ieși,
spre-a nu mai cere iar a ne petrece
în jos vreun cîrd de îngeri tuciurii?".
133 Răspunse-acela: "Nici prin gînd nu-ți trece
ce-aproape-i podul răsărit din stîncă
ce văile le-ncinge cîteșzece;
136 în dreptul nostru s-a surpat, dar încă
puteți s-o luați în sus, peste ruine,
căci grohotișul umple groapa-adîncă".
139 Maestru-o clipă se închise-n sine,
apoi grăi: "Ne-a dus de astă-dată
cel ce pe păcătoși în furcă-i ține!".
142 Iar fratele: "Și la Bologna-odată
se tot zvonea că dracu-i meșter mare,
că-i mincinos și chiar minciunii tată".
145 Cu pas răzbit maestrul pe cărare
porni atunci, la chip cam încruntat,
iar eu, lăsîndu-i sarcina să-și care,
148 pe urma lui cea dragă-am apucat.

Cultura tradițională e impregnată de o bogată simbolistică a direcțiilor spațiale (sus-jos, dreapta-stînga, înainte-înapoi), cărora li se atribuie constant conotații mai profunde în plan moral-spiritual. Teodor Baconsky avea dreptate să afirme, bunăoară, că noi sîntem datori astăzi nu doar cu reconstrucția exterioară a unei drepte politice (care să oprească marșul dizolvant al stîngii, fără a repeta excesele trecutului), ci și cu redescoperirea și reasumarea interioară (adică lăuntric transfiguratoare) a unei întregi "fenomenologii a rectitudinii".

M-am referit altă dată la sensul politic al noțiunilor de "dreapta" și "stînga", la originea și la dinamica lor istorică, încercînd să le redefinesc pe fondul actualității. Dincolo însă de planul politic, le descoperim acestora rădăcini străvechi în imaginarul magico-mitico-religios al omenirii, iar demersul etimologic pune în evidență, cel puțin pentru limbile europene, o uzanță și o evoluție pline de semnificații. "Dreapta" și "stînga" se dovedesc două coordonate majore ale modelului de gîndire tradițional, în strînsă legătură cu percepția sacrului, de la practicile augurale și pînă la teologia mistică a creștinismului[1].

Întrucît lumea noastră este astăzi mai mult decît oricînd în căutarea în-dreptărilor esențiale, mă voi referi aici cu precădere la simbolistica universal pozitivă a dreptei (ce implică însă raportări fatale - fie ele și numai tangențiale - la simbolistica paralelă și opusă a stîngii). Trebuie din capul locului subliniat faptul că în multe limbi, vechi și moderne, dreapta este asociată semantic cu rectitudinea și cu puterea, iar stînga este asociată semantic cu strîmbătatea și cu slăbiciunea. (Dreptatea în numele stîngii este aproape o contradicție în termeni!) Minima analiză lingvistică ne va înlesni trecerea spre planul magico-mitico-religios (ce poate fi urmărit atît la nivel etno-folcloric, cît și la nivel cărturăresc). Nu-mi propun aici decît o schiță a problemei, suficientă însă unei orientări principiale.

RĂZVAN CODRESCU
SIMBOLISTICA TRADIȚIONALĂ A DREPTEI
PENTRU O FENOMENOLOGIE A RECTITUDINII

LIMBILE MĂRTURISITOARE

Noțiunile de "dreapta" și "stînga" din majoritatea limbilor europene actuale își au originea în limba latină, unde existau cîte două cuvinte pentru fiecare din conceptele respective: *directus (derectus), a, um*, de la *dirigo (derigo), ere, rexi, rectum* (a pune în linie dreaptă, a alinia, a trasa; a da o direcție, a îndrepta, a îndruma; a reglementa, a ordona, a conforma, a raporta ceva la altceva), și *dexter, era, erum/ dexter, dextra, dextrum (dextera manus*, "mîna dreaptă"); *sinister, tra, trum (sinistra manus,* "mîna stîngă), în legătură cu *sinuo*, "a îndoi, a încovoia" (vezi și *sinus, us*, "curbură, încovoiere; arc, spirală, cerc; adîncitură, scobitură; *fig.* sîn, piept, inimă", sau *sinuosus*, "curbat, încovoiat, arcuit; întortochiat"), și *laevus, a, um* (care are și înțelesul figurat de "stîngaci, neiscusit, nepriceput"). Limbile neolatine, ca și limbile germanice moderne, își trag de aici, de regulă, termenii echivalenți (cu cîteva excepții interesante în cazul stîngii: fr. *gauche*, sp. *izquierda* sau rom. *stînga*). Astfel, spre exemplu, fr. *droite*, sp. *derecha* și rom. *drept* provin din lat. *directus (derectus)*, la cuvîntul de bază *rectus* raportîndu-se și germ. *rechts* sau engl. *right*; it. *destra* îl continuă pe lat. *dext(e)ra*. Problema stîngii e mai complicată: it. *sinistra* provine din lat. *sinister* (fem.: *sinistra*), care în alte limbi s-a perpetuat doar cu sensul său secund (rău, nefavorabil, nefericit, înfricoșător; în română, *sinistru* nu e moștenit, ci împrumutat pe cale cultă, păstrîndu-și încă aerul neologic); în alte cazuri este continuat lat. *laevus* (v. de pildă engl. *left*); rom. *stînga* provine tot din latină, fiind explicat îndeobște prin **stanca* (*mano stanca*, "mînă obosită"); în schimb, fr. *gauche* provine din vechiul german *welk*, "slab", iar sp. *izquierda* provine din fondul local preroman (în limba veche - iar azi foarte rar - avînd și înțelesul de "strîmb, curb, încovoiat"). Este interesant că chiar cînd provin din alte etimoane, nelatinești, termenii corespunzători ideii de stînga păstrează note semantice negative: oboseală, slăbiciune, stîngăcie, strîmbătate, conformîndu-se semanticii originare a dihotomiei dreapta-stînga, așa cum o cunoaștem mai ales prin intermediul latinei. În română, bunăoară, această dihotomie de tip figurat se reface mai degrabă mental: *ne-dreptul* se poate opune *dreptului* ca *stîng*, dar și ca *strîmb* (de la **strambus*, forma vulgară a lui *strabus*, "încrucișat"), contopirea celor două sensuri fiind la îndemînă și chiar impunîndu-se de la sine (sprijinită și de derivatele peiorative *stîngaci, stîngăcie*).

Se observă că, în ultimă analiză, majoritatea covîrșitoare a termenilor citați care denumesc dreapta se trag din sau se altoiesc pe lat. *rectus, a, um*, de la *rego, ere, rexi, rectum* (a conduce drept înainte, a mîna, a dirija; a fixa hotarele; a conduce, a guverna, a cîrmui, a supraveghea, a se stăpîni), de unde și substantivele *rex, regis* (rege; conducător, șef; bogătaș, domn), *regina, ae* (regină; prințesă; doamnă nobilă), *regnator, oris/ regnatrix, icis* (domnitor/domnitoare), *regnum, i* (domnie, putere regală; regat; domeniu, proprietate), *regula, ae* (riglă, echer; scîndură dreaptă, bară; regulă, normă), sau verbele *regno* (a domni, a fi rege; a avea supremația, a domina), *regulo, are* (a forma după reguli; a pune în regulă), sau adjectivele *regius* și *regificus* (regesc, regal; măreț, grandios, demn de un rege; despotic), *regularis* (normativ, care servește drept regulă), sau adverbul *regulariter* (regulat) etc. Ca adjectiv, *rectus, a, um* are următoarele sensuri: 1. în linie dreaptă (orizontal sau vertical), drept, direct (*recta via*, "drum drept"); 2. cum trebuie, în regulă, regulat, bun (*recta consilia*, "sfaturi bune"); 3. drept, cinstit, moral (*rectus iudex*, "judecător drept" etc.; v. și expresia *rectum est*, "se cade"). În aceeași familie aflăm adverbele *recta* (de-a dreptul, direct), *recte* (în linie dreaptă, drept, direct), *recto* (direct), precum și substantive ca *rectio, onis* (conducere), *rector, oris/rectrix, icis* (conducător/conducătoare), *rectum, i* (binele), dar mai ales, pentru interesul temei abordate aici, *rectitudo, inis* (direcție în linie dreaptă; exactitate; rectitudine morală).

1 E interesant, dar inesențial faptul că, mai nou, și cercetările neurofiziologice confirmă "preeminența mîinii drepte" (*cf.* Robert Hertz, *De la preéminence de la main droite*, citat și de Mircea Eliade - *Nostalgia originilor*, Editura Humanitas, București, 1994, p. 201 - pentru constatarea că primatul acordat mîinii drepte derivă din polaritatea religioasă, iar nu invers). Eseistul Florea Tiberian observa cu pertinență ("I. P. Culianu și «schimbarea de paradigmă» în istoria religiilor", în *Puncte cardinale*, anul IX, nr. 1-2/97-98, ian.-febr. 1999, p. 3): "Evident, cercetările neurofiziologice pe care se bazează autorul nu pot explica de ce emisfera cerebrală stîngă a omului, care determină preeminența mîinii drepte, este mai dezvoltată funcțional decît cealaltă, în timp ce la animale această specializare lipsește. A spune că dominația mîinii drepte «se întemeiază pe transformarea istorică a creierului uman» nu lămurește, totuși, *cauza* acestei transformări, cîtă vreme evoluția rămîne doar o ipoteză".

Face excepție, într-un fel, it. *destra*, continuatorul direct al lat. *dext(e)ra*. Adjectivul *dexter, era, erum/ dexter, dextra, dextrum* înseamnă: 1. drept, care este în dreapta; 2. propice, favorabil, potrivit (*dextro sidere*, "sub un astru norocos/favorabil"; *dexter modus*, "modul potrivit" etc.); 3. dibaci, abil, iar substantivul *dext(e)ra, ae* (se subînțelege: *manus*): 1. mîna dreaptă; 2. partea dreaptă (*a dextra*, "din dreapta"; *ad dextram*, "la dreapta"). Cuvîntul italian păstrează toate sensurile figurate pozitive din limba-mamă și, fără a se trage "trupește" din *rectus, a, um*, nu-i lipsit nicidecum de semantica fizică și/sau morală a rectitudinii; în vechime era folosit mult mai frecvent cu sensul de "drept, onest, cinstit; bun", cum atestă dicționarele. Să nu uităm însă că limba italiană mai are și cuvîntul *diritto* (substantiv și adjectiv, mai rar adverb), care-l continuă, ca și-n celelalte arii romanice, pe lat. *directus* (v. mai sus), redînd mai îndeaproape ideea generală de rectitudine (sintetizată poetic și teologic în *la diritta via* dantescă), denumind (ca și fr. *droite*, sp. *derecho* etc.) însăși disciplina juridică - Dreptul (în lat. *Jus, juris*) - și deci echivalînd întreaga semantică a lui *justus, a, um*, întruchipată plenar în *justitia* supremă (marea Judecată divină).

În orice caz, materialul lingvistic susține în general aserțiunea că *via* dreptei este resimțită ca una prin excelență *directă* (drumul cel mai scurt care duce la țintă), fiind aureolată de girul divin, pe cînd *via* stîngii este una ocolită, *sinuoasă*, obscură și rătăcitoare (Dante, *Infernul*, I, 2-3: … *mi ritrovai per una selva oscura, / che la diritta via era smarrita*).

Ideea de *rectitudine/dreptate* este, așadar, legată etimologic și organic de opțiunea pentru dreapta, de partea dreaptă, de "directețe"; *dreapta* devine, dintr-o determinare strict spațială, o formă de *regalitate* a spiritului, o regulă supremă a existenței și principiul oricărei *în-dreptări*. Se vede, o dată mai mult, că limbile sînt mai înțelepte decît noi…

CONSTANTE MITICO-RELIGIOASE

Majoritatea covîrșitoare a mitologiilor tradiționale (cu excepția relativă a Orientului îndepărtat, mai ales a Chinei, unde stînga corespunde principiului "activ" *Yang*, fiind asociată masculinului, celestului, diurnului, iar dreapta corespunde principiului "pasiv" *Yin*, deci femininului, terestrului, nocturnului, cu precizarea că între cele două principii cosmice există mai degrabă complementaritate decît rivalitate) atestă *primatul calitativ al dreptei*, care simbolizează rectitudinea, finalitatea, necesitatea, dinamismul intern și rînduiala existenței. Coloana (*axis mundi*), toiagul sau sceptrul (regalitatea), maiestatea falică, săgeata, sulița, raza, drumul (orientat direct spre țintă), crucea însăși ("cuminecare" a orizontalei cu verticala) - iată tot atîtea înfățișări ce răspund simbolismului "liniei drepte", cu semnificații multiple, dar convergente.

Înaintea oricărui excurs savant, atrag atenția mărturiile curente ale folclorului, credințele sau superstițiile întrețesute cu precădere în basme, legende, balade, proverbe și zicători. Totul se cade să fie drept ("sfînta direptate"!), într-un înțeles sau altul, la propriu sau la figurat: drumul, lupta, credința, cugetul (judecata, "socotința"), cuvîntul, plata și răsplata etc. Rectitudinea exterioară se interiorizează simbolic și se proiectează existențial. Eroul popular ("Făt-Frumos" în pluralitatea ipostazelor sale), prins adeseori în scenariul unui traseu inițiatic, este îndeobște sfătuit (sau deliberează singur), în fața unei răscruci (simbol al ispitei), s-o apuce "la dreapta"[2], lucru la fel de important ca și "a nu se abate din drum". "Dreapta" face parte din logica mitico-magică a "drumului drept", în vreme ce stînga e întotdeauna alegerea neînțeleaptă, abaterea sau ocolul, uneori chiar pierzania. Reîntîlnim imperativul "drumului drept", cu un simbolism identic, dar mult mai transparent, în romanul cavaleresc medieval: "In Chrestien de Troyes, per esempio, leggiamo del cavalier Tristano che si dirige «sulla via della destra» [comp. cu *la diritta via* menționată mai înainte - n. n.]. Il Bayrav, che ha analizzato a fondo il simbolismo di questi romanzi, afferma giustamente che tale indicazione non ha un valore topografico obiettivo, ma piuttosto un significato morale: la via seguita dal cavaliere è una via allegorica, non reale…" (Olivier Beigbeder, *Lessico dei simboli medievali*, trad. it. Elio Robberto, Editoriale Jaca Book, Milano, 1997, p. 106). *A călca (păși, porni) cu dreptul* (adică bine) *sau cu stîngul* (adică rău)[3] este o expresie colocvială aproape universală, frecventă și în aria românească (la fel ca și foarte plastica *a sta strîmb și a judeca drept*, care trimite la primatul esențialului asupra accidentalului). Ca și piciorul drept, mîna dreaptă (în speță, purtătoarea paloșului, a uneltei, a valorii instrumentale, implicînd forță și precizie) are un statut simbolic pozitiv și chiar exemplar, asociat cu vîrtutea, dar și cu virtutea în genere. Dreapta este în mod tradițional legată simbolic de masculinitate, iar salutul prin strîngerea mîinii drepte, astăzi generalizat, era inițial doar o uzanță între bărbați (extinderea modernă la ambele sexe este corelativă, desigur, cu fenomenul social și ideologic al "emancipării femeii", al "feminismului" egalitarist). Eroul mesianic tradițional (tipul Greuceanu), ținînd în mîna dreaptă Soarele și în mîna stîngă Luna, devine un soi de imagine arhetipală ☛

2 Se poate face trimitere în acest context, fie și numai cu titlu metaforic (cum obișnuia regretatul Laurențiu Ulici), la "teorema matematică de rezolvare a labirintului, adică a o lua mereu spre dreapta".
3 Vezi și "a călca strîmb".

a acestui complex de relații simbolice. Pe de altă parte, în reprezentarea creștinismului popular, de-a dreapta ne veghează păzitorul dreptății, îngerul cel bun, pe cînd de-a stînga ne ispitește îngerul cel rău, cu strîmbătățile (ne-dreptățile) lui. Cînd ți se bate ochiul stîng, e de rău; cînd ți se bate ochiul drept, e de bine. (Livresca și sentimentala înnobilare modernă a părții stîngi ca "parte a inimii" lipsește în lumea tradițională.)

Acest tip de raport dreapta-stînga îl întîlnim, aproape invariabil, atît în reprezentările simbolice tradiționale ale popoarelor indo-europene, cît și ale celor semitice, dar și la negrii africani (Bambara, Dogon etc.) sau la popoarele precolumbiene (bunăoară la incași și mayași). Mă voi referi aici, exemplificativ, doar la aria euro-mediteraneană (moștenirea noastră cea mai directă), lăsînd în rezervă exotismele.

În lumea "clasică" (vezi și precizările lingvistice din capitolul anterior) dreapta este asimilată cu binele, lumina, destoinicia, autoritatea, puterea, bărbăția (partea dreaptă este partea "brațului care mînuiește lancea" - Eschyl, *Agamemnon*, 115), în vreme ce stînga este asimilată cu răul, întunericul, nefericirea, nenorocirea, slăbiciunea (vlăguirea: vezi mai sus *mano stanca*), femininul (*propter imbecilitatem sexu*), fiind simptomatic faptul că în limbile moderne îl regăsim pe latinescul *sinister* nu atît ca denumire punctuală a stîngii, cît în celălalt sens al său (în românește: *sinistru* - funcționînd deopotrivă ca adjectiv, adverb, substantiv - cu derivatele *sinistritate, sinistrat*). Totuși, într-o accepție limitată strict la limbajul augural, la romani (unde augurii, privind ritualic spre Sud, aveau Răsăritul la stînga), *din stînga* înseamnă "favorabil, de bun augur" (Plaut: *avi sinistra* - "sub bune auspicii"), pe cînd la greci *din stînga* înseamnă, ca la toți indo-europenii din vechime (și ca și în vorbirea latinească de uz curent), "nefavorabil, de rău augur" (Ovidiu: *omen sinistrum* - "prevestire nefericită"). În practica augurală romană, simbolistica pozitivă a "Răsăritului" (*protos*-ul punctelor cardinale) precumpănea asupra simbolisticii negative a stîngii (cumva în sensul lui "funcția bate gradul"), ceea ce constituie explicația acestui uz limitat și atipic al lui *sinister*.

Lămuritor este cazul celtic (anticipînd simbolistica rituală a creștinismului): "Les notions de *gauche* et de *droite* ont, chez les Celtes, la même valeur que dans le monde classique, à savoir que la droite est favorable, de bon augure, et que la gauche est néfaste, de mauvais augure. Les écrivains anciens se contredisent quelquefois: pour Posidonius, les Gaulois adoraient leurs dieux en se tournant à droite; d'après Pline, ils se tournaient vers la gauche. Mais la seule distinction valable entre gauche et droite est, outre les points cardinaux Est et Ouest, le sens de la marche du soleil: est *droite* ce qui va dans le même sens que le soleil; est gauche ce qui va dans l'autre sens. Dans l'orientation celtique, l'observateur se place face au soleil levant, ce qui met la droite au Sud et la gauche au Nord. Le Nord est le bas où le soleil achève son déclin et commence son ascension diurne; le Sud est le *haut* où le soleil achève son ascension et commence son déclin…" (Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dictionnaire des symboles. Mythes, rêves, coutumes, gestes, formes, figures, couleurs, nombres*, Robert Laffont/Jupiter, Paris, 1982, p. 370).

La evrei, același regim simbolic se întîlnește deopotrivă în Vechiul Testament (de unde-l va prelua și consfinți creștinismul, sub autoritatea revelației), în Talmud și în literatura cabalistică. În limbajul antropomorfic referitor la divinitate, dreapta reprezintă puterea biruitoare a lui Dumnezeu (*Iahve*). După trecerea minunată a Mării Roșii, Moise cîntă: "Dreapta Ta, Doamne, și-a arătat tăria. Mîna Ta cea dreaptă, Doamne, pe vrăjmași i-a sfărîmat" (*Ieș.* 15, 6). În *Psalmul 117* (urmez numerotarea *Bibliei* sinodale, ed. 1982) citim (v. 16): "Dreapta Domnului m-a înălțat, dreapta Domnului a făcut putere". În *Psalmul 138* se spune (v. 10): "… mîna Ta mă va povățui și mă va ține dreapta Ta". Psalmistul (ca și autorii altor texte veterotestamentare: Iov, profeții etc.) este obsedat de ceea ce este *drept*, de *dreptate*, de *îndreptare*, toate raportîndu-se la "dreapta Domnului" (despre dreapta și stînga lui Dumnezeu speculează mai tîrziu cartea *Bahir* - unul dintre izvoarele Cabalei medievale). Simptomatic este *Psalmul 118*, prin excelență "psalmul îndreptărilor". Dumnezeu, marele îndreptător, stă de-a dreapta celui prigonit (*Ps. 108*, 3); prin urmare, cel ce caută apărare "ia seama", ritualic, spre dreapta (*Ps. 141*, 4). Dreapta omului se înnobilează și ea prin analogie mistică; de partea dreaptă stau darurile, virtuțile, "duhul drept" pe care Dumnezeu este implorat să-l sădească întru cele dinlăuntru ale noastre (*Ps. 50*, 11). Așa se înțelege "jurămîntul" aparent straniu din *Psalmul 136* (faimosul *La rîul Babilonului*…): "De te voi uita, Ierusalime, uitată să fie dreapta mea!" (v. 5). Aceasta, însă, numai pentru cel ce împărtășește credința lui Israel; pentru vrăjmași - se spune și se repetă în *Psalmul 143* (vv. 8 și 11) - "dreapta lor e dreapta nedreptății" (rămîne ideea de putere, dar asociată răului, ca un fel de perversiune a firii). Tot de la Psalmist provin și aceste cuvinte cu iz profetic și apocaliptic, părînd a trimite direct spre Hristos: "Zis-a Domnul Domnului Meu: «Șezi de-a dreapta Mea, pînă ce voi pune pe vrăjmașii Tăi așternut picioarelor Tale»" (*Ps. 109*, 1). Speculația exegetică poate degaja o simbolistică mai complexă: "Commentant le texte du *Cantique des Cantiques* [2, 6, reluat în 8, 3 - n. n.], *son bras gauche est sous ma tête et sa droite m'étreint* [în trad. rom. cit.: "Stînga sa este sub capul meu și cu dreapta lui mă cuprinde" - n. n.], Guillaume de Saint-Thierry précise que la droite exprime la sagacité de la raison et s'exerce dans l'effort. La gauche, amie du repos, désigne la vie contemplative et la sagesse; elle se réalise dans la paix et le silence…" (J. Chevalier, A. Gheerbrant, *op. cit.*, p. 372). Opoziția activ-pasiv, corelativă celei bărbat ("sexul tare")-femeie ("sexul slab"), se întîlnește și-n comentariile rabinice (ce vehiculează deseori legenda "androginiei" primordiale, preluată și de cabaliști): "Adam și Eva erau făcuți spate în spate, legați prin umeri; atunci Dumnezeu îi despărți, tăindu-i în două cu securea. Alții sînt însă de părere că primul om (Adam) era *bărbat în partea dreaptă* și *femeie în partea stîngă*, dar Dumnezeu l-a spintecat în două jumătăți" (*Bereshit rabba*, I, 1, fol. 6, col. 2; *apud* Mircea Eliade, *Tratat de istorie a religiilor*, § 161; subl. n.). Conform Talmudului, o palmă primită pe obrazul drept e mult mai jignitoare decît una încasată pe cel stîng. Binecuvîntarea însăși nu poate fi recunoscută ca valabilă decît dacă este dată cu mîna dreaptă, astfel încît amputarea mîinii drepte, indiferent de motiv, a putut fi considerată ca o piedică insurmontabilă pentru admiterea în casta sacerdotală. Se știe, pe de altă parte, că în tribunale martorilor li se cere să presteze jurămîntul ridicînd mîna dreaptă; și, pe cale de consecință, martorii falși (sperjurii) erau osîndiți la tăierea acesteia, rămînînd astfel doar cu mîna stîngă, numită, în multe tradiții, "mîna cea rea" (prin care lucrează diavolul, "tatăl minciunii").

EVANGHELIA DREPTĂȚII

Începutul activității mesianice a lui Iisus este precedat de chemarea la pocăință și îndreptare: "Pocăiți-vă, că s-a apropiat împărăția cerurilor […] Gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui!" (*Mt.* 3, 2-3), strigă Ioan, "Îngerul pustiei", amintind de cuvintele proorociei lui Isaia (40, 3), evocate de toți cei patru evangheliști. "Vestea cea Bună" (*euanggelion*) este una a *dreptății* în aceeași măsură în care este una a iubirii, a vieții veșnice, a Împărăției lui Dumnezeu. Domnul Însuși vine *să îndrepte* lumea "strîmbată" de păcat.

Vechea simbolistică iudaică a "dreptei Domnului" (vezi mai sus) conformează marea parabolă a Judecății viitoare de la *Mt.* 25, 31-46: "Și se vor aduna înaintea Lui toate neamurile, și-i va despărți pe unii de alții, precum desparte păstorul oile de capre. Și va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele de-a stînga" (vv. 32-33). Joachim Jeremias comentează, lămurind contextul: "Mîntuitorul este păstorul […] Păstorul palestinian nu separă [seara] oile de berbeci (adică femelele de masculi), ci oile de capre […], deoarece caprele au nevoie să fie ținute la cald peste noapte, căci frigul le face rău, în timp ce oile preferă să-și petreacă noaptea în aer liber […] Oile sînt cele mai de preț dintre animale; mai mult, culoarea lor albă (spre deosebire de negrul caprelor) face ca ele să fie simbolul celor drepți" (cf. *Parabolele lui Iisus*, trad. rom. Editura Anastasia, București, 2000, pp. 246-247). La dreapta este "împărăția cea pregătită vouă [binecuvîntaților] de la întemeierea lumii" (v. 34), iar la stînga arde "focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui" (v. 41): pe de o parte locul "vieții veșnice", pe de alta cel al "osîndei veșnice" (v. 46) - numit, în varii contexte, și "focul gheenei", "întunericul cel mai din afară", unde va fi "plîngerea și scrîșnirea dinților".

Spre a fi scoasă plină de pești, la a doua pescuire minunată (*In.* 21, 1-22), mreaja se cere aruncată în partea dreaptă a corabiei (v. 6); era după Înviere, cînd apostolii trebuiau să-și asume plenar propovăduirea către toate neamurile, condiția de "pescari de oameni" la care fuseseră mai înainte chemați; indicarea expresă a părții drepte nu poate fi în acest context fără o certă valoare simbolică, legată de duhovniceasca "bărbăție apostolică" și de slujirea jertfelnică a "*celor de-a dreapta*".

Înălțîndu-Se la cer (cf. *Mc.* 16, 19; *Lc.* 24, 51; *F. A.* 1, 9-11), la 40 de zile de la Înviere, Fiul stă "de-a dreapta Tatălui" (εκ δεξιων του Πατρος, *ad dexteram Patris*), cum se mărturisește chiar în Simbolul credinței: "Și S-a suit la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui. Și iarăși va să vină cu slavă, să judece viii și morții, a Cărui împărăție nu va avea sfîrșit" (există, în plan simbolic, o relație aproape necesară între "șederea de-a dreapta", slava parusiacă, funcția de Judecător - suprem Împărțitor al Dreptății - și demnitatea împărătească).

Intrînd în biserică și îndreptîndu-se spre altarul care este întotdeauna la Răsărit, credinciosul creștin are de la sine Nordul în stînga și Sudul în dreapta; opoziția dintre Nord (Miazănoapte) și Sud (Miazăzi) se impune pe cale de consecință, ca și în vechea cultură celtică (vezi mai sus): Nordul (stînga) este partea Răului, a tenebrelor, a răcelii glaciale, asociată cu Satana (principiul urii și al dezbinării), cu împărăția Legii vechi, cu teluricul, cu iadul și cu pierzania, pe cînd Sudul (dreapta) este partea Binelui, a luminii, a căldurii, asociată cu Dumnezeu (principiul iubirii și al armoniei), cu împărăția Harului, cu celestul, cu raiul și cu mîntuirea (*Aquilo* [Septentrionul] *diabolus vel homines infideles aut mali; Auster* [Meridionul] *Spiritus Sanctus, calor fidei*). Semnul crucii - principalul gest ritual - se face cu mîna dreaptă. În mod ortodox, chiar dacă rînduiala nu mai este ținută astăzi cu strictețe, partea dreaptă a lăcașului de cult este destinată bărbaților (masculinul fiind considerat, ca și-n alte tradiții, sexul primordial și "tare"), iar partea dreaptă este rezervată femeilor (conform referatului biblic, sexul derivat și "slab/moale", prin care a venit inițial păcatul)[4].

Același regim simbolic se întîlnește în iconografie, nu numai în Răsăritul bizantin, dar și în Apusul romanic. O. Beigbeder (*Lessico dei simboli medievali*, loc cit.) observă: "Nelle Crocefissioni simboliche, la Chiesa è sempre alla destra del Cristo, la Sinagoga alla sua sinistra. La Vergine, che non ha cessato di credere alla resurrezione gloriosa, è a destra; San Giovanni, che è stato l'ultimo a penetrare nel sepolcro e che rappresenta di conseguenza la Sinagoga, è invece a sinistra". Asocierea Sinagogii cu stînga și a Bisericii cu dreapta nu este decît una dintre ipostazele opoziției dintre Lege (*litera* care "omoară") și Har (*duhul* care "dă viață"): respingîndu-L pe Hristos, vechiul iudaism rămîne în robia legalismului sterp, în nedesăvîrșirea revelației vetero-testamentare ("Legea avînd umbra bunurilor viitoare, iar nu însuși chipul lucrurilor" - *Evr.* 10, 1), în "tăierea împrejur" a trupului, dar nu și a inimii (*Rom.* 2, 29). "Pentru că din faptele Legii nici un om nu se va îndrepta înaintea Lui […] Dar acum, în afară de Lege, s-a arătat dreptatea lui Dumnezeu, fiind mărturisită de Lege și de prooroci. Iar dreptatea lui Dumnezeu vine prin credința în Iisus Hristos [...] pe Care Dumnezeu L-a rînduit [jertfă] de ispășire, prin credința în sîngele Lui, ca să-și arate dreptatea Sa […], spre a fi El Însuși drept și îndreptînd pe cel ce trăiește din credința în Iisus" (*Rom.* 3, 20-26). "Căci sfîrșitul Legii este Hristos, spre dreptate tot celui ce crede" (*Rom.* 10, 4). În acest sens, Rabanus Maurus putea afirma categoric: *Dextera Domini Testamentum Novum, sinistra Vetus.*

O. Beigbeder evocă un fragment din Sf. Ioan Cassian (*Collationes*, VI, 10), ce pune pe seama unui abate Teodor elogiul virtuților de care se învrednicesc "atleții lui Hristos", cei netulburați de furtunile vieții. Este vorba, de fapt, de interpretarea alegorică a unui verset biblic (*Jud.* 3, 15). "Cei desăvîrșiți - zice abatele - sînt înfățișați în Sfintele Scripturi sub chip de ambidextri". Este, în versetul cu pricina, cazul lui Aod, "care se slujea de ambele

(continuare în pag. 10)

4 În pofida acestui cod simbolic (reflectat și scripturistic; *cf.* mai ales *I Cor.* 11, 5-16), este o realitate că religia creștină a redat femeii demnitatea pierdută, dovedindu-se cea mai puțin misogină dintre marile religii. Dacă prin femeie - *Eva* - a intrat păcatul în lume, tot prin femeie - *Maria* - a venit mîntuirea de păcate. Născătoarea de Dumnezeu, care se bucură de un cult special în confesiunile tradiționale, reprezintă icoana ideală a feminității, totalizînd, în chip tainic, *maternitatea* și *fecioria*. De altfel, chiar Sf. Apostol Pavel precizează: "Totuși, nici femeia fără bărbat, nici bărbatul fără femeie, în Domnul. Căci precum femeia este din bărbat, tot așa și bărbatul este prin femeie și toate sînt de la Dumnezeu" (*I Cor.* 11, 11-12).

(urmare din pag. 9)

mîini ca de cea dreaptă". Şi sîntem încredinţaţi, mai departe, că "şi noi avem acest dar, însă în sens spiritual", în măsura în care ştim să împăcăm/depăşim contrariile, făcînd din toate "o armă a dreptăţii". Astfel, "cel virtuos are o mînă dreaptă: biruinţa spirituală. În fervoarea sufletului său, el este stăpîn pe toate patimile şi poftele... El se ridică în duh atît de mult deasupra celor pămînteşti, încît toate îi apar ca un fum... Dar el are şi o mînă stîngă: vîrtejul ispitelor îl asaltează, flăcările lăcomiei îi aprind dorinţele trupeşti. Tristeţea, care este lucrătură a morţii, pune stăpînire pe el... Cînd călugărul se simte pradă acestor asalturi, el ştie prea bine că este încercat de cele de-a stînga" (partea diavolului). Creştinul cu adevărat duhovnicesc, spre a se sluji cu înţelepciune de "ambele sale mîini", va lua ca pildă pe "fericitul Iov" (care "biruieşte întru cele de-a dreapta", dar "triumfă şi asupra celor de-a stînga"), pe "Patriarhul Iosif", pe soţia care zice în *Cîntarea Cîntărilor*: "Stînga sa este sub capul meu şi cu dreapta lui mă cuprinde" (2, 6 şi 8, 3; vezi şi mai sus), în fine, pe "Apostolul Neamurilor" (Sf. Pavel), care a fost şi el un autentic "ambidextru".

Amintitul *Dictionnaire des symboles* (p. 370), atrăgînd atenţia că vechiul simbolism al dihotomiei dreapta-stînga se perpetuează şi-n Evul Mediu creştin, alege două exemple din registrul practicilor malefice: "Le Moyen Âge chrétien n'a pas échappé à cette tradition, selon laquelle le côté gauche serait le côté femelle, par opposition au droit qui serait mâle. Étant femelle, la gauche est également nocturne et satanique, selon d'antiques préjugés, par opposition à la droite, diurne et divine. Ansi les messes noires comportent-elles *le signe de la croix fait de la main gauche*, et le Diable marque les enfants qui lui sont consacré *à l'oeil gauche de la pointe de l'un de ses cornes*. Une gravure du *Compendium maleficorum* du R. P. Guccius (Milan, 1626) montre Satan imprimant sur ses nouveaux adeptes sa griffe *au-dessous de la paupière gauche* et les rendant ansi aveugles à la lumière divine et voyants à sa seule lumière" (Lucifer - de la *lux*, "lumină" şi *ferre*, "a purta"[5] - este purtătorul unei false lumini, iar nu răsfrîngător al luminii divine, precum ceilalţi îngeri).

STUDIU DE CAZ: "CUMINŢENIA PĂMÎNTULUI"

La capătul acestui excurs, ca un fel de recapitulare aplicativă a celor de mai sus, îmi voi îngădui să prezint descriptiv, cu ample citate, o exegeză de excepţie a lucrării lui Brâncuşi "Cuminţenia Pămîntului". Exegetul e Constantin Noica (1909-1987), cel atît de superficial expediat astăzi, din perspectiva vulgatei autohtone a "politicii corecte", în "lagărul" ideologic rezervat autorilor "protocronişti". Urmez aici textul din *Simple introduceri...* (ed. Marin Diaconu şi Gabriel Liiceanu, pp. 21-27)[6]. Las la o parte, ca neinteresînd în contextul de faţă, scenariul retoric în care Noica înţelesese să-şi plaseze exegeza (pornind de la vechea observaţie a lui Paul Morand că în preajma anului 2000 "operele lui Brâncuşi vor împodobi pieţele lumii întregi" şi de la simpatica supoziţie "de lucru" că la un moment dat "vreun intendent cosmic" ar veni "în inspecţie pe Pămînt", cercetîndu-l cît e de "cuminte").

Filosoful observa, din capul locului, că interpretarea "Cuminţeniei Pămîntului" pare a se mişca între două caracterizări radicale: "Un poet român, nu mai neînsemnat decît Arghezi, a îndrăznit s-o compare cu Sfinxul, declarînd că «nu e întrecută decît în proporţii şi durată de portretul fratelui mai bătrîn, Sfinxul». Dar un medic, tot român, a decretat că este vorba de «o idioată mongoloidă» - în ironie denumită de către sculptor «Cuminţenia Pămîntului» -, afirmaţie pe care omul de ştiinţă a încercat onest să o dovedească, fotografiind o debilă senilă din regiunea de obîrşie a sculptorului, în exact poziţia femeii din statuie".

Pe Noica nu-l deranjează deloc să-şi pornească analiza chiar de la "idioata mongoloidă". Numai că ceea ce medicul respectiv şi chiar unii critici de artă n-au observat este că "femeia reprezentată în statuie este idioată doar pe jumătate, respectiv în jumătatea stîngă. În partea dreaptă, ea prezintă cîteva sigure indicii de redresare din idioţie, chiar de rafinare". Astfel, acel "ceva enigmatic care stăruie în ea" pare să ţină mai cu seamă de această "subtilă disimetrie", ale cărei elemente constitutive sînt inventariate mai departe: femeia e, aşa zicînd, "într-o ureche" (prezentă în partea stîngă, urechea lipseşte în partea dreaptă); părul este evidenţiat în partea stîngă, dar abia sugerat în cea dreaptă; "sînul drept nu mai e lăsat să cadă, cu animalitatea lui laxă, ci este reţinut cu mîna stîngă, de parcă aci, în partea dreaptă, maternitatea femelei ar sta să se curme"; capul este uşor înclinat spre dreapta; guşa ("efectiv semnul clinic al idioţiei") e mai vizibilă în stînga; "faţă de nara dreaptă, care e mai marcată în jos, nara stîngă e puţin mai ridicată, ca şi cum ar aparţine unei feţe mai teşite, mai primitive"; la o privire foarte atentă, "pupila ochiului drept e imperceptibil mai mică decît a celui stîng, dar mai plină, ochiul dînd impresia unei vederi mai pătrunzătoare decît a celuilalt"; în fine, pe frunte, în zona ochiului stîng, este ceva ce seamănă cu o urmă de lovitură, "de parcă efectiv am avea în faţă o fiinţă a naturii, cu păţaniile ei".

Concluzia analistului este tranşantă: "diferenţele sînt absolut toate de natură să înnobileze jumătatea dreaptă faţă de cea stîngă"[7]. Şi interogaţia se naşte inevitabil: "Să nu fie un sens aici? [...] Nu s-ar putea oare deosebi, în chipul aparent unitar al statuii lui Brâncuşi, o jumătate a naturii şi una a reflexiunii, a umanului, a culturii?".

Din unghiul de vedere al temei urmărite aici, nucleul interpretativ este acesta (conţinînd însăşi esenţa simbolică a dihotomiei dreapta-stînga): "Totul, aşadar, în partea stîngă ar putea fi natură brută şi primitivism; totul, în schimb, se civilizează şi umanizează în partea dreaptă. Părul este, în stînga, cel al unei fiinţe dintr-un trib african, în dreapta cel al unei pariziene; ochiul stîng, cu petele lui de pe pupilă, abia întrezăreşte, exact cît trebuie brutei, pe cînd celălalt e perfect uman; absenţa urechii pe partea dreaptă desprinde parcă de zvonurile lumii şi sugerează un sens de interioritate al fiinţei aceleia, guşa se corectează în dreapta, şi dacă femeia îşi reţine cu mîna stîngă sînul drept, este, poate, că vrea să şi-l ascundă. Fruntea are, în partea stîngă, urma unei lovituri cu piatra; sau poate mica idioată s-a ciocnit în stînga cu capul de o stîncă... Este o stranie devenire în fiinţa aceasta, dacă te uiţi mai bine la ea, o devenire pe care artistul a înscris-o acolo subtil, fără să aducă nici o deformaţie şi nici un dezechilibru în identitatea ei umană. Nu numai că denivelarea dintre părţi, aproape contrastul lor, nu aduce fisuri în identitatea fiinţei sculptate, dar identitatea ei este atît de bine asigurată, încît de la ea se pot revendica o sumedenie de tipuri umane şi idoli, ca de la o făptură arhetipală[8] [...] Şi totuşi, în ciuda identităţii ei sigure, este imaginea unei deveniri. Ceva se ridică aici spre omenesc; ceva *se deplasează* din stupiditatea animală spre cuminţenia umană[9]. [...] Sculptura lui Brâncuşi poate apărea astăzi drept expresie a înţelepciunii *cel puţin* în sensul avertismentului pe care-l dă ea omului sophiei, omului iscusinţei, care a convertit totul în abilitate tehnică. Dar de la început întruchiparea sculptorului exprima un fel de înţelepciune, dacă ne gîndim că printre sensurile pe care le dă tînărul Charmides pentru înţelepciune este şi cel de a fi o «anumită formă de linişte», ceea ce nu poate fi refuzat Cuminţeniei Pămîntului. Este şi ea *sophron*, în felul ei".

Enigmatică, dar neechivocă, "ea este cuminte şi chiar înţeleaptă, pentru că nu are nimic diabolic în ea", întruchipînd puritatea nediscursivă, sfinţenia primordială a firii, dinaintea căreia diavolul însuşi rămîne dezarmat. Or, "fuga de dracul, acesta este începutul înţelepciunii, s-ar putea spune". Şi, pe acest temei aproape mistic[10], concluzia - care iarăşi atinge direct tema noastră: netrădînd nici un stigmat al răului, fiind mai degrabă "ca un prunc ce n-are încă un chip şi un nume", înseamnă că "*ceva* ar putea atunci să se nască din plodul acesta al pămîntului. Şi parcă efectiv stă să apară sau să *reapară* ceva. Făptura e adunată asupra ei înseşi, dar nu şi încovoiată. Linia spatelui ei este perfect dreaptă. În animalitatea fiinţei, rectitudinea vine să aducă o formă de trezie, aproape de inteligenţă viitoare; trunchiul perfect vertical dă parcă fiinţei o putinţă de frumuseţe, oricît ar lipsi orice aluzie la ea; iar întrucît făptura e strînsă dar nu şi încovoiată, o vagă posibilitate de faptă este totuşi prezentă în ea. Aici e o fiinţă vie, nu o renunţare". *Dreptatea/rectitudinea* din ea o poate salva de puţinătate, strămutînd "devenirea întru devenire" în "devenire întru fiinţă".

"De aceea ar fi bine - încheie filosoful - ca în toate pieţele lumii să figureze «Cuminţenia Pămîntului»".

Excursul de faţă se poate opri aici. Vom ţine seama că toată această tradiţie simbolică, de extensiune universală, stă îndărătul noţiunilor politice moderne de "dreapta" şi "stînga". Posibila reconstrucţie a unei drepte politice[11] *ar trebui să înceapă, mai degrabă decît de la revendicarea unei tradiţii istorice recente şi problematice, de la această venerabilă simbolistică a* ***rectitudinii***. *Ea ar echivala, astfel, cu recuperarea creatoare a unui întreg orizont mental, opus mentalităţii dizolvante a modernităţii. Sau, dacă vreţi, cu o* ***metanoia*** *a conştiinţei politice*[12], *altoită pe un real angajament moral-spiritual, pe o* ***weltanschauung*** *care-l repune pe om pe orbita ordinii divine. Căci, după o vorbă a lui Antoine de Saint-Exupéry, marea tragedie a omului în istorie este aceea că tinde să piardă esenţialul şi să ignore ce a pierdut.*

---

5 Acest nume reprezintă o transpunere a ebraicului *helel*, pus în legătură cu "steaua dimineţii" (la noi: "luceafărul de dimineaţă"). Este la mijloc, poate, şi o ironie, ştiindu-se că termenul *helel* fusese atribuit în mod persiflant regelui Babilonului, pentru trufia sa declarată de "a-şi înălţa tronul pînă la stelele lui Dumnezeu".

6 În româneşte, eseul a apărut iniţial în revista *Steaua* (anul XXVI, nr. 12/1975), apoi în volumele *Trei introduceri la Devenirea întru fiinţă* (Editura Univers, Bucureşti, 1984) şi *Simple introduceri la bunătatea timpului nostru* (Editura Humanitas, Bucureşti, 1992), iar în franceză, sub titlul *"Essai sur la Sagesse de la Terre"*, în Ionel Jianou, Constantin Noica, *Introduction à la sculpture de Broncusi* (Arted, Paris, 1976).

7 În treacăt, Noica face şi o trimitere pozitivistă: "Există, pare-se, fizionomişti care cred că pot citi caracterul omului din disimetria feţei. Ei susţin că orice chip uman are efectiv o disimetrie; că jumătatea stîngă a chipului exprimă partea feminină, cea dreaptă masculinul, şi că ele reprezintă o bogăţie de nuanţe, îngăduind caracterizarea omului respectiv". Trebuie menţionat, tot în treacăt, că fizionomia era în vogă pe vremea tinereţii lui Brâncuşi, mai ales în Franţa.

8 Aici, printre alte exemple, este evocat şi "Gînditorul" de la Hamangia.

9 Pornind de la intraductibilitatea cuvîntului românesc "cuminţenie" (la care se referise şi Ionel Jianu în monografia dedicată lui Brâncuşi în 1963), Noica glosează el însuşi: "... cuvîntul românesc corespunde mai mult lui *sophrosyne* (temperanţă, prudenţă) din limba greacă, decît lui *sophia* (înţelepciune, iscusinţă). Ca adjectiv, are exact forma latină cum mente, cu minte. Atîta tot spune cuminţenia: a fi cu minte, cu stăpînire de sine, cu bună aşezare. Dar, ca şi sculptura însăşi, cuvîntul folosit drept titlu nu exclude gîndul înţelepciunii [propriu-zise], ba chiar deschide către el, pînă şi etimologic, cu acea rădăcină *men-*, de la *mens*..." etc.

10 *Sophrosyne* se întîlneşte discret cu *hesychia*...

11 Mai cu seamă în aria confesională a "dreptei credinţe" (*orto-doxia*).

12 În sensul mai degrabă etimologic al politicii, acela de participare responsabilă la viaţa în *polis* ("cetate"), de integrare liberă a insului într-un destin comunitar.

AMURGUL ILUZIILOR

Dacă în ultimul deceniu destui români au nutrit speranța regăsirii de sine a întregului neam în spațiul dintre Nistru și Mare, evenimentele petrecute în Basarabia la răscruce de veacuri și milenii se dovedesc a fi în măsură să clatine ori să spulbere chiar și cele mai statornice nădejdi.

După ce au câștigat la un scor zdrobitor ultimele alegeri din fosta Republică Sovietică Socialistă Moldovenească, comuniștii s-au impus fără nici o dificultate la toate nivelurile structurilor de putere, începând cu cele centrale, ale Președinției, Parlamentului și Guvernului.

Efectele perverse ale regimurilor comuniste din Europa postbelică își fac în continuare simțită prezența, cu cele mai dezastruoase rezultate, în spațiul românesc. Recent încheiatul congres comunist de la Chișinău, de la sfârșitul Săptămânii Luminate din acest an, avea să confirme că amenințările din campania electorală devin realitate neașteptat de prompt. Desfășurat ca-n vremurile de glorie ale stalinismului, evenimentul a avut parte de toată recuzita, fastul și propaganda menite să omagieze "nepieritoarele valori ale gândirii creatoare a lui Marx, Engels și Lenin". A lipsit Stalin, dar i-a fost prezentă opera destructivă...

LUPI LA PÂNDĂ

Fața coruptă și depravată a comunismului de tip stalinist se vede și se descoperă în toată monstruozitatea ei. Experimentul asupra lumii românești are efectele cele mai grave, mai ales asupra părții celei mai sărace a acesteia, rămasă în izolare, ignoranță și mizerie, ba chiar decăzută până la pragul la care ajunge să-și nege propria origine și identitate. Nu-i de mirare că, în această stare generală de mizerie materială și morală, comuniștii, care în fapt nu au plecat niciodată, revin în forță la putere, prin alegeri "libere și corecte"! Chiar la momentul investirii sale ca președinte comunist declarat al "Republicii Moldova", Vladimir Voronin recunoștea că aceasta este "cea mai coruptă și mai săracă țară din Europa și CSI", precizând totodată că ultimii zece ani au fost ani de "dictatură a birocrației și a corupției", președintele omițând însă să precizeze care-i locul și rolul moștenirii comuniste în această stare de lucruri

Factorii de putere de la Chișinău, aserviți Moscovei, s-au arătat mereu preocupați de negarea identității, unității și spiritualității românești europene și creștine, precum și a tradiției sale monarhice. De aceea nu trebuie să mire pe nimeni faptul că pe acolo se fac afirmații care, în esență, nu diferă cu nimic de propaganda din vremea lui Stalin, Hrușciov sau Brejnev, specifice epocii de glorie a războiului rece. Sub diriguire comunistă, Basarabiei i se rezervă rolul de "Cubă a Europei", și așa precum țara lui Fidel Castro "rezistă în fața imperialismului american, și Republica Moldova va înfrunta cu succes Europa"(!).

Faptul că regimurile totalitare comuniste sunt rezultatul acaparării puterii dictatoriale de către o clică coruptă și mancurtizată este un adevăr axiomatic. Succesul lor electoral, urmare a unor campanii de amăgire propagandistică, populistă și demagogică, ca și viețuirea lor la putere, se întemeiază pe mizerie materială și morală, ignoranță, corupție, fărădelege și lipsă de cultură. Or, este cunoscut că în Basarabia, realitatea este mai mult decât întristătoare. Conform ultimelor statistici, patru cincimi din populația țării dintre Prut și Nistru trăiește sub limita cea mai de jos a sărăciei (un kg. de carne costă 3 dolari, în vreme ce un salariu mediu nu depășește 30 de dolari/lunar). În această stare de fapt, nici nu este de prea mare mirare că la Chișinău s-a putut atinge acea culme a ororii când oameni trăind în mizeria și degradarea cea mai cruntă s-au putut deda la negustorie cu deșeuri de organe umane extirpate, provenind de la o clinică oncologică.

Din păcate, nu numai în spațiul românesc din stânga Prutului societatea trăiește într-o stare de cumplită debusolare; numai că acolo realitatea faptelor se manifestă în forme extreme. Rezultatele terorii, crimelor, sovietizării, mancurtizării și traiului în "libertatea" colhozului se văd prin roadele lor de acum. Prin ștergerea din memoria istorică a poporului român, a trecutului său de suferință și jertfă, destinul său viitor se conturează cât se poate de sumbru.

Se mai poate vorbi astăzi de un viitor al adevăratului ideal național românesc? Unde și de către cine, când și cum mai este acum conceput și formulat idealul național? Dar mai poate fi vorba de așa ceva? Campaniile criminale de decapitare a elitelor și-au făcut efectul. În Basarabia, majoritatea celor care n-au fost exterminați sau deportați a sfârșit prin a fi rusificată, ori colonizată în alte îndepărtate spații ale imensului imperiu.

Noua putere de la Chișinău s-a angajat la amintitul congres, în "nemuritoarea limbă" a lui Lenin, să continue ceea ce înaintașii ei începuseră de multă vreme. Nu mai există nici o îndoială că limba rusă este pe cale să redevină oficială în Basarabia. Parlamentul comunist de la Chișinău a votat deja proiectul legii (26 aprilie 2001) conform căreia actele de identitate și de stare civilă se întocmesc în "limba moldovenească și în limba rusă". Nu va fi o surpriză pentru nimeni dacă foarte curând drapelul fostei "RSS Moldovenești" îl va înlocui pe cel actual, spre a flutura alături de cele ale Rusiei și Bielorusiei în mult râvnitul spațiu geostrategic din care legendara Armată a 14-a nu va mai trebui să se retragă niciodată, rămânând să apere fruntariile dinspre Balcani ale preconizatei uniuni.

Imensul entuziasm românesc al anilor 1989-1991 s-a risipit pe măsură ce semnele și manifestările unei atitudini negative, antiromânești, s-au înmulțit, mai ales la Chișinău și București decât în alte părți. Din nefericire, și nu doar din rațiuni de ordin economic, România nu a putut fi pentru Basarabia ceea ce a fost și rămâne Germania de Vest pentru fosta RDG. În primul rând, România nu s-a arătat, prin nici unii dintre guvernanții ei postdecembriști, nici disponibilă și nici capabilă de a întreprinde demersurile necesare înlăturării tuturor consecințelor Pactului Molotov-Ribbentrop și ale regimului de ocupație sovietică.

Când nu mai există idealul național autentic, izvorât din profundul și neclintitul sentiment al apartenenței la Neam și Patrie, nici un alt vis de statornicie și de perenitate nu se poate înfăptui. Când șase - șapte sute de mii de basarabeni, împreună cu alte multe sute de mii de români proveniți din dreapta Prutului, își caută rosturile pe alte meleaguri, iar cei rămași acasă sunt pradă mizeriei celei mai crunte; când bordelurile Europei și ale lumii sunt pline cu "lucrătoare" de proveniență basarabeano-românească și când lumea interlopă a fărădelegilor și criminalității de toate felurile este populată cu indivizi proveniți din aceleași ținuturi românești, este cât se poate de evident că temeliile lumii noastre sunt grav atinse, că ne aflăm pe buza prăpastiei, gata de prăbușire în hăul "neantului valah".

Dincolo de declarațiile diplomatice ce se rostesc pe linia Moscova - Chișinău - București, mult mai semnificative sunt vizitele reciproce ce au avut loc în amintitele capitale; prima vizită în exterior a lui Vl. Voronin, ca președinte de stat, se face la Moscova, de unde în ospeție la Chișinău poposește Evgheni Primakov. Se dovedește în acest fel că afirmația pe care o făcea în august 2000 cunoscuta Nezavisimaia Gazeta, *anume că "astăzi, Moldova, în pofida dimensiunilor sale mici și a posibilităților corespunzătoare, devine pentru Rusia unul din punctele cheie în CSI", este mai actuală ca niciodată.*

Nicolae POP

GRIGORE SCOROCHIRJĂ

Grigore Scorochirjă (prietenii îi spuneau "Scor") era originar din Basarabia (Călmățui-Horjești, jud. Cahul), unde văzuse lumina zilei în 1915. A urmat școala Normală "Vasile Lupu" din Iași, funcționînd ca învățător pînă în 1937, cînd a fost încorporat. Absolvent al școlii Militare de Ofițeri de Rezervă din Bacău, a fost repartizat la Regimentul 68 Infanterie din Chișinău (retras la Bacău, după ultimatumul sovietic din 1940). A luptat pe frontul de răsărit și a fost decorat cu înalte distincții militare. După actul trădător de la 23 august 1944, are șansa ca unitatea sa să fie făcută prizonieră de către trupele germane, iar nu de către cele rusești. Ajuns în Germania, s-a putut înrola în Armata Națională, continuînd lupta anticomunistă pînă la capitularea celui de-al treilea Reich. După ce își întemeiază o familie și înființează două școli românești în Germania (la München și Augsburg), se strămută în Statele Unite, avînd un rol activ în sînul exilului românesc de peste ocean. A fost unul dintre sprijinitorii de bază ai *Cuvîntului Românesc* și Cîmpului Românesc de la Hamilton. Din necrologul pe care i-l închină publicația menționată (semnat: Tudor Murgoci), aflăm că a scos, în exil, mai multe ediții ale poeziilor lui Vasile Militaru, dintre care, din păcate, nu ne-a parvenit în țară nici una. I-a fost scris să ne părăsească în dimineața zilei de 17 februarie a. c.

Dumnezeu să-l odihnească de-a dreapta Sa.

VIRGIL MIHAI

În Săptămîna Patimilor, pe 8 aprilie 2001, la vîrsta de 78 de ani, s-a mutat la camarazii lui mai dinainte adormiți anticomunistul cu inimă de aur Mihai Virgil, care făcuse 8 ani de închisoare politică și fusese, după 1989, unul dintre stîlpii filialei Galați a Asociației Foștilor Deținuți Politici. Născut la 20 iunie 1923, a fost arestat și condamnat de Tribunalul Militar Iași, executîndu-și anii de muncă silnică la Galați, Jilava și Aiud, apoi stabilindu-i-se domiciliu obligatoriu în Bărăgan (pînă în 1964). A evitat, atît în detenție, cît și în libertate, orice compromis cu vremurile, ducînd pînă la capăt o viață exemplară, de creștin adevărat. Mulțimea care l-a însoțit pe ultimul drum a fost o dovadă în plus a prețuirii de care s-a bucurat printre toți cei ce l-au cunoscut și o speranță că pilda lui va rămîne vie și va rodi însutit, asemenea bobului de grîu putrezit în pămînt.

Dumnezeu să-i facă parte de pacea cea de Sus.

ALEXANDRU SALCĂ

În această primăvară a murit la Brașov, în vîrstă de 78 de ani, vajnicul luptător anticomunist Alexandru Salcă (n. 1922). Întreaga tinerețe și-o petrecuse prin închisori. Arestat mai întîi în 1945, imediat după instalarea guvernului Groza, pentru că înființase un sindicat care se opunea sovietizării, a fost închis, între 1948 și 1954 la Gherla, Canal și Constanța („Stadion"), pentru participare la rezistența din munți. In 1956, ca protestatar împotriva reprimării sîngeroase a contrarevoluției din Ungaria, a fost încarcerat din nou, ajungînd în Aiudul colonelului Crăciun, de unde s-a eliberat, cu toți ceilalți deținuți politici, în 1964. A fost însă hărțuit și după grațiere, Securitatea neputînd tolera un „om al muncii" cu convingeri manifest anticomuniste. După 1989, a fost activ în cadrul A.F.D.P.R., a scris cinci cărți de studii și amintiri (două în colaborare), a luat parte la „Analele Sighet" și la edificarea Memorialului de acolo. De un interes aparte rămîn, desigur, volumele de memorialistică *Dăruit cu suferință* și *În zeghe printre sfinți*.

Odihnească-se laolaltă cu drepții acestui neam!

CABALA

"Cabala îl face pe om atent la mister; la misterul din el şi la cel care-l înconjoară."
Rabinul Dr. Alexandru Şafran

7. CABALA ŞI ŞTIINŢELE OCULTE (2)

"Nucleul misticii iudaice - ne spune *Dicţionarul enciclopedic de iudaism* - comportă un ansamblu de simboluri care, în forma cea mai dezvoltată, se manifestă şi în Cabala. Misticii pretind, aproape din principiu, că adevărul nu poate fi exprimat prin cuvinte, căci acesta denotă doar ceea ce probează simţurile omeneşti sau intelectul. Dacă adevărul se află dincolo de percepţia senzorială sau logică a omului, el nu poate fi exprimat prin limbaj. Cu toate acestea, Biblia este scrisă cu cuvinte. Inspirate de Dumnezeu, aceste cuvinte trebuie să cuprindă adevărul divin. Potrivit cabaliştilor, aceste cuvinte nu denotă o realitate senzorială, ci simbolizează într-o manieră complexă, un adevăr mistic care se situează, în esenţă, dincolo de cuvinte. Dumnezeu le-a dat misticilor Scriptura ca pe un fel de dicţionar de simboluri pe care numai ei pot să le înţeleagă aşa încât să întrezărească adevărul aflat dincolo de vorbe. Astfel, misticii citesc Scriptura într-o manieră diferită şi unică şi sunt capabili să mânuiască simbolurile - termenii Bibliei - cu ajutorul unei tehnici hermeneutice proprii precum *ghematria* pentru a exprima adevărul întrezărit."

În viziunea cabaliştilor fiecare literă a alfabetului ebraic are o valoare numerică şi numerele se scriu ca o combinaţie de litere, ceea ce a contribuit la dezvoltarea *ghematriei*, forma de exegeză biblică rezervată iniţiaţilor. Aceştia au o tehnică proprie de a aduna valoarea numerelor atribuită literelor pentru a interpreta textul, pornind de la cifrele obţinute. De altfel întreaga gândire iudaică atribuie numerelor un sens mistic. Astfel, evreii pentru a fi recenzaţi nu trebuie să fie număraţi, operaţia fiind considerată păcat. Când David a nesocotit această regulă şi a numărat direct poporul evreu, Dumnezeu i-a pedepsit pe evrei cu ciuma care a lovit ţara, omorând şaptezeci de mii de oameni, (*Cartea a doua a Regilor*, cap. 24). Pentru a fi recenzaţi, toţi adulţii evrei depuneau o monedă în valoare de o jumătate de şechel, după care monedele erau numărate. Chiar şi în ziua de astăzi, evreul pios nu numără bărbaţii pentru *miniam* (cvorumul necesar rugăciunii), ci recită un verset cuprinzând zece cuvinte pentru a calcula dacă numărul cerut a fost întrunit.

Dar nu numai numerele au o simbolistică proprie pentru cabalişti, ci şi literele alfabetului au o simbolistică proprie. Această simbolistică este prezentată de Dan Cohn-Sherbok în capitolul intitulat "O introducere în mistica iudaică" din volumul *Mistica iudaică - Antologie* (Ed. Hasefer, Bucureşti, 2000):

"Literele ebraice sunt de trei feluri: mame, duble şi simple. Literele-mamă - *alef, mem, şin* - simbolizează cele trei elemente primordiale ale tuturor lucrurilor existente; apa este simbolizată prin *mem*; focul, prin *şin*; aerul prin *alef*. În microcosmos (forma umană) aceste trei litere-mamă reprezintă capul, abdomenul şi pieptul; capul pentru foc, abdomenul, pentru apă şi pieptul, pentru aerul aflat între ele.

În afara acestor trei litere-mamă există în ebraică şapte litere duble: *bet, ghimel, dalet, kaf, pei, reş, tav*; ele semnifică contrariile în univers (forţe care slujesc două ţeluri reciproc opuse). Aceste litere au fost formate, proiectate, create şi combinate pentru a deveni stelele universului, zilele săptămânii şi orificiile percepţiei omului... doi ochi, două urechi, două nări şi o gură, prin care el îşi exercită simţurile. În sfârşit, există în ebraică douăsprezece litere simple: *hei, vav, zain, het, tet, iod, lamed, nun, sameh, ain, ţadic, kof*, ele corespund principalelor activităţi umane; vederea, auzul, mirosul, vorbirea, dorinţa de mâncare, apetitul sexual, mişcarea, bucuria, gândirea, somnul şi munca. Literele sunt emblematice şi pentru cele douăsprezece semne ale zodiacului în sfera celestă, cele douăsprezece luni şi principalele părţi ale corpului. Astfel fiinţa umană, lumea şi timpul sunt legate între ele prin procesul de creaţie cu ajutorul literelor ebraice."

Culorile constituie şi ele un ansamblu de simboluri cabalistice. În *Antologia* lui Dan Cohn-Sherbok, citată mai sus, este un capitol intitulat "Sefirot şi culorile", pe care îl reproducem în întregime:

"Moise Cordovero a fost elev al lui Iosif Caro şi unul din cei mai importanţi cabalişti din Seferul secolului al XVI-lea. Membru al unei grupări ascetice, el a compus numeroase tratate mistice, printre care *Pardes rimonim* (*Livada cu rodii*) şi *Or Neerav* (*Lumină plăcută*). În *Pardes rimonim*, Cordovero prezintă un sistem de meditaţie în care practicantul se poate lega de *sefirot*. O astfel de tehnică, după părerea lui, poate fi întărită prin folosirea culorilor.

Deseori, în textele cabalistice şi în *Zohar*, întâlnim diferite culori care însoţesc *sefirot*-urile. Să fim însă atenţi şi să nu ne imaginăm că acestea trebuie înţelese literal. Culoarea este o calitate fizică, utilizată în descrierea lumii naturale, iar *sefirot*-urile, care sunt spirituale, nu trebuie descrise prin proprietăţi fizice. Dacă credem că acestea sunt tocmai culorile *sefirot*-urilor, desfiinţăm întregul sistem şi încălcăm limitele impuse de înaintaşi. Dimpotrivă, trebuie să plecăm de la ideea că nu este vorba de nimic fizic; aceste culori fac mai degrabă aluzie la efecte transmise de cele mai înalte dintre origini. De exemplu, *ghevura* (puterea) este răspunzătoare de victoriile din războaie. Dar pentru că războiul presupune şi vărsare de sânge, culoarea roşie este potrivit acordată acestei *sefira*. Roşul exprimă, de asemenea, ura, mânia şi furia... În acelaşi fel, albul indică îndurare şi pace... Aceasta este, deci, interpretarea corectă a relaţiei dintre culori şi *sefirot*." (Problema simbolisticii culorilor este tratată pe larg de Gershom Scholem în capitolul "Culorile şi simbolistica lor în tradiţia şi mistica iudaică" din volumul *Studii de mistică iudaică*, Ed. Hasefer, Bucureşti, 2000.)

Tradiţia biblică, precum şi tradiţia iudaică ulterioară, acreditează ideea că numele divinităţii poartă în sine ceva din esenţa şi puterea ei. Pe această credinţă se fundamentează interdicţia severă de a nu rosti Tetragrama (în ebraică cele patru consoane, *Iod-He, Vav, He*, folosite pentru *Iahve*, "Numele explicit" sau "Inefabil" al divinităţii) decât numai într-una din următoarele situaţii: 1. De către marele preot, o dată pe an, în ziua de *Iom Kipur* (Ziua Ispăşirii, numită şi Marea Iertare); 2. De către preoţii care recită în Templu binecuvântarea sacerdotală. Datorită, însă, excepţionalei încărcături de semnificaţie, unele orientări cabalistice şi/sau magice au folosit Tetragrama în practicele lor. Începând din Evul Mediu târziu, şi-au făcut apariţia iniţiaţi, denumiţi *Baal Şem* (Stăpânul numelor divine), care aveau puterea de a înfăptui minuni, deoarece cunoşteau secretul numelor divine. La origine, purtătorii acestui titlu erau rabini sau talmudişti. Ulterior, denumirea de *Baal Şem* îl desemna pe cel care îmbina aspectele practice ale Cabalei cu anumite practici magice (scriere de amulete cu nume sacre, terapeutică prin sugestie mistică, precum şi fabricarea unor leacuri miraculoase).

Din rândul personalităţilor care s-au distins prin profunzimea cunoştinţelor în toate domeniile spiritualităţii iudaice, dar şi în problemele ştiinţelor profane ale timpului, cel căruia populaţia evreiască din Europa secolului al XVI-lea i-a conferit un nimb de taumaturg a fost Iuda Loew ben Beţalel (1520-1609), supranumit *Maharal*-ul, acronim de la *Morenu ha-rev Leib* (învăţătorul nostru Rabi Loew). Autor prolific, a scris un număr mare de opere cu răsunet în gândirea şi mistica evreiască. Era în acelaşi timp şi matematician, marele astronom danez Tycho Brahe numărându-se printre prietenii săi. A deţinut succesiv funcţiile de mare rabin al Moraviei, Poznanului şi Pragăi. Legenda spune că ar fi creat din lut o statuie, *Golemul*, pe care a însufleţit-o introducându-i în gură o bucată de hârtie pe care erau scrise numele inefabile ale lui Dumnezeu. În timpul zilei, Golemul muncea pentru creatorul său şi, având o forţă de uriaş, intervenea, protejându-i pe evrei ori de câte ori erau atacaţi de duşmanii lor. Cum însă, într-o zi creatura nu s-a mai supus creatorului ei, devenind ameninţătoare, rabinul Loew i-a scos din gură hârtia care o însufleţea şi monstrul s-a transformat în grămada de lut din care fusese plăsmuit. După unele legende evreieşti, Golemul ar fi şi acum în viaţă şi trăieşte în podul sinagogii Altneuschul din Praga.

Tema în sine, crearea unei fiinţe din lut, i-a inspirat pe o seamă de scriitori germani, J. Grimm, A. von Arnim, E.T.A Hoffmann şi A. von Droste-Hülfshoff. Dar cea mai reprezentativă lucrare literară cu acest subiect este romanul lui G. Meyrink, *Der Golem*, apărut în 1915. În acest roman, creatura rabinului Loew este prezentată ca un simbol al poporului evreu.

Începând cu Eleazar ben Iuda din Worms (1165-1230), autorul lucrării *Sode razaia* (*Taina tainelor*), un compendiu al tradiţiei ezoterice, completat cu un comentariu la *Sefer Ieţira* (*Cartea Creaţiei*), cel mai vechi tratat ebraic de cosmologie şi cosmogonie, scris probabil în secolul al IV-lea, dar mai ales datorită lui Isaac Luria (1534-1572), maestrul inegalabil al Cabalei practice (importanţa sa a fost subliniată succint în capitolul "Elogiul *Cărţii Zohar*", din acest studiu), ştiinţele oculte şi magia din spaţiul de cultură european sunt tributare, până în zilele noastre, misticii iudaice în general şi Cabalei în special. În sprijinul acestei afirmaţii menţionăm numele lui Alphonse-Louis Constant, autorul unor lucrări de referinţă în domeniul ocultismului în cea de a doua jumătate a sec. al XIX-lea.

Născut la Paris în 1810, Alphonse-Louis Constant, după o tinereţe aventuroasă, fiind la un pas să fie hirotonisit preot, ca apoi să devină militant socialist, îşi găseşte echilibrul sufletesc în aprofundarea Cabalei, care i s-a părut "o algebră a credinţei". În urma acestei transformări interioare, îşi schimbă numele în Eliphas Lévi şi scrie o serie de lucrări de referinţă din domeniul ştiinţelor oculte, cea mai remarcabilă fiind *Dogme et Rituel de la Haute Magie* (*Dogma şi Ritualul Înaltei Magii*), din a cărei "Introducere" cităm următorul pasaj: "Ciudat destin, acela al evreilor! Un neam plin de viaţă, o rasă curajoasă şi dură, deoarece nu şi-a împlinit încă misiunea... Te simţi cuprins de admiraţie când pătrunzi în sanctuarul Cabalei, văzând o dogmă atât de logică, de simplă şi, în acelaşi timp, cuprinzând absolutul... Toate religiile cu adevărat dogmatice îşi au originea în Cabală şi se reîntorc la ea..."

(Va urma)

Gabriel CONSTANTINESCU

COMENTARIU LA CARTEA LEVITIC

Leviticul **este cea de-a treia carte a Pentateuhului. Evreii o numesc fie *Weiqra* (= şi El a chemat), după cuvântul cu care începe cartea, fie, după conţinut, *Torat Haqohanim* (= Legea Preoţilor) sau *Torat Haqorbanot* (= Legea Jertfelor). În *Septuaginta*, cartea se numeşte *Levitikon*, de la Levi, devenit trib sacerdotal în Israel. *Leviticul* este cheia religiei iudaice, oferind cadrul pentru toate celelalte cărţi biblice. În ce ne priveşte, vom căuta mai cu seamă sensurile morale şi mistice ale vechilor rânduieli mozaice, în lumina împlinirii lor în Hristos.**

Tabernacolul Torei, cu sulurile Cărţilor lui Moise

(urmare din numărul trecut)

5. Relaţiile personale (17, 1 - 20, 27)

Cap. 17, 1-5: *"Grăit-a Domnul cu Moise şi a zis: Vorbeşte lui Aaron, fiilor lui şi tuturor fiilor lui Israel şi zi către ei: Iată ce porunceşte Domnul: Orice om dintre fiii lui Israel sau dintre străinii ce s-au lipit de voi, care va junghia bou, sau oaie, sau capră, în tabără, sau care va junghia afară din tabără, şi nu le va înfăţişa la uşa cortului adunării, ca să le aducă ardere de tot sau jertfă de izbăvire, plăcută Domnului, cu miros de bună mireasmă; sau care le va junghia afară din tabără şi la uşa cortului adunării nu le va aduce, ca să le facă jertfă Domnului, înaintea locaşului Domnului, omului aceluia i se va cere sângele, că a vărsat sânge şi se va stârpi sufletul acela din poporul său; pentru ca fiii lui Israel să-şi aducă jertfele lor, câte le junghie ei în câmp, şi să le înfăţişeze Domnului la uşa cortului adunării, la preot, şi să le facă Domnului jertfă de mântuire"*.

Străinul e tratat la fel cu israelitul, semn că neamurile, dintru început, sunt chemate la mântuire. Dar jertfa se aduce doar în Biserică (al cărei tip e cortul) şi doar prin intermediul preotului: orice aşa-zisă jertfă adusă în alt loc este sacrilegiu şi atrage moartea veşnică, fiind lipsit de Izvorul vieţii cel ce s-a rupt de Biserică.

6-7: *"Şi va stropi preotul cu sânge jertfelnicul împrejur, înaintea Domnului, la uşa cortului adunării, iar grăsimea o va arde spre miros de bună mireasmă Domnului, ca să nu-şi mai aducă ei jertfele lor la idolii după care umblă desfrânând. Acesta să fie pentru ei aşezământ veşnic în neamul lor"*.

Orice pretinsă jertfă adusă de cel ce ocoleşte Biserica şi preoţia legiuită e desfrânare şi închinare la idoli; ereticului are un alt dumnezeu, izvodit de închipuirea sa!

8-9: *"Să le spui de asemenea: Dacă un om dintre fiii lui Israel sau dintre fiii străinilor care locuiesc între ei va face ardere de tot sau jertfă şi nu o va aduce la uşa cortului adunării, ca să o aducă jertfă înaintea Domnului, omul acela se va stârpi din poporul său"*.

Chiar dacă Dumnezeu e atotprezent, El ne cheamă în mod special în Biserica Sa. Altfel e El prezent într-un loc consacrat decât într-unul profan.

10-11: *"Dacă un om dintre fiii lui Israel şi dintre străinii care trăiesc între voi va mânca orice fel de sânge, Îmi voi întoarce faţa Mea împotriva sufletului celui ce va mânca sângele şi-l voi stârpi din poporul său, pentru că viaţa a tot trupul este în sânge şi pe acesta vi l-am dat pentru jertfelnic, ca să vă curăţiţi sufletele voastre, că sângele acesta curăţeşte sufletul"*.

În Biblia 1914 găsim: *sângele este sufletul oricărui animal*. "Sângele, când se încheagă, se preface în carne, iar carnea, când se strică, se desface în pământ; urmează, deci, că sufletul animalului este pământesc"[1]. E subînţeleasă părăsirea patimilor: hrănindu-ne exclusiv cu cele pământeşti (coruptibile) devenim şi noi coruptibili. Dar carnea animalului e tot pământească şi, totuşi, îngăduită. Însă despre aceea nu s-a zis că e *suflet*, deci nu va hrăni decât trupul nostru. "Sângele animalului este sufletul animalului. Sufletul omului, însă, este netrupesc şi nemuritor, mult superior trupului şi atât de deosebit de el cât e de deosebit trupescul de netrupesc"[2]. "Aşadar, legea desparte şi scoate sângele din trupurile junghiate. Prin aceasta ne învaţă o dogmă adevărată şi primită de noi cu credinţă, anume, să socotim şi să cugetăm că sufletul raţional al omului este nemuritor şi moartea nu-l desface împreună cu trupurile pământeşti, ci mai vârtos îl dezleagă şi-l face părtaş vieţii. Căci omul a fost făcut la început spre *suflet viu* (*Facerea* 2, 7)"[3]. Interdicţia ascunde şi o taină: cei de sub Lege mâncau doar trupul jertfei, căci sângele Jertfei celei adevărate, sau Duhul Legii, s-a păstrat celor ce vor crede şi vor urma lui Hristos.

12-16: *"De aceea am şi zis fiilor lui Israel: Nimeni din voi să nu mănânce sânge şi nici străinul, care locuieşte la voi, să nu mănânce sânge. Oricine dintre fiii lui Israel şi dintre străinii ce locuiesc la voi va vâna fiară sau pasăre, care se mănâncă, acela să scurgă sângele ei şi să-l acopere cu pământ, căci viaţa oricărui trup este în sângele lui. De aceea am zis fiilor lui Israel: Să nu mâncaţi sângele nici unui trup, pentru că viaţa oricărui trup este în sângele lui: tot cel ce-l va mânca se va stârpi, şi tot cel ce va mânca mortăciune sau sfâşiat de fiară, acela, fie băştinaş sau străin, să-şi spele hainele, să se spele cu apă şi necurat va fi până seara, iar apoi va fi curat; iar de nu-şi va spăla hainele sale şi nu-şi va spăla trupul său, va purta asupră-şi vina sa"*.

Ne identificăm cu ceea ce "mâncăm". A mânca sânge animal înseamnă a duce o existenţă pur trupească. Mortăciunea semnifică păcatul, iar animalul sfâşiat de fiară e sufletul jefuit de duhurile răutăţii. Se stârpeşte cel căzut iremediabil în animalitate, însă cei căzuţi doar temporar în păcate se pot salva, curăţindu-se prin Botez (sau prin Mărturisire, în cazul celor botezaţi). Amânând, însă, curăţirea, ne vom obişnui cu starea noastră, îndepărtându-ne cu totul de cele înalte.

Cap. 18, 1-2: *"În vremea aceea a grăit Domnul cu Moise, zicând: Vorbeşte fiilor lui Israel şi zi către ei: Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru"*.

Formula *Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru*, "reluată ca un refren în acest capitol şi în următoarele, conţine justificarea teologică a comandamentelor privitoare la puritatea morală"[4].

3-4: *"De datinile pământului Egiptului, în care aţi trăit, să nu vă ţineţi, nici de datinile pământului Canaanului, în care am să vă duc, să nu vă ţineţi şi nici să umblaţi după obiceiurile lor. Ci legile Mele să le pliniţi şi aşezămintele Mele să le păziţi, umblând după cum poruncesc ele, că Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru"*.

"Fie că Egiptul şi pământul Canaan sunt simboluri ale lumii şi ale înşelăciunii, fie că sunt simboluri ale patimilor şi viciilor de care trebuie să fugim, totuşi cuvintele acestea ale Scripturii ne arată că felul nostru de vieţuire trebuie să fie dumnezeiesc, nu lumesc"[5].

5: *"Păziţi toate poruncile Mele şi toate hotărârile să le ţineţi, căci omul care le plineşte va trăi prin ele: Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru"*.

"Sunt reluate, pentru a fi întărite, comandamentele enunţate în versetele anterioare. Respectarea lor asigură individului o viaţă pură în lumea imediată. Versetul conţine deopotrivă şi o importantă prefigurare a motivaţiei spirituale neotestamentare supreme: obţinerea vieţii şi a păcii veşnice (cf. *Romani* 8, 6)"[6].

6: *"Nimeni să nu se apropie de nici o rudă după trup, cu gândul ca să-i descopere goliciunea. Eu sunt Domnul!"*.

Expresia ebraică *şer besaro* se traduce literal *carnea propriului său corp* şi semnifică în context *rudă apropiată*. (...) Aici, întreaga sintagmă creează imaginea unei identităţi de sânge şi carne a bărbatului şi a femeii, manifestată în special în uniunea conjugală. Astfel concepută înrudirea, interdicţia incestului apare logică: carnea şi sângele unuia şi aceluiaşi individ nu se pot autofecunda!"[7].

7: *"Goliciunea tatălui tău şi goliciunea mamei tale să n-o descoperi! Că este mama ta, să nu-i descoperi goliciunea ei"*.

Oroarea stârnită de incest în creştinism face ca astfel de porunci să-şi piardă înţelesul propriu, socotit ca o imposibilitate, astfel că le este căutat un tâlc ascuns: "Nu vesti prin cuvânt cele vrednice de uitare şi de adâncă tăcere"[8]. Păcatul îl biruim prin uitare, nu prin amintirea şi pomenirea sa.

8: *"Goliciunea femeii tatălui tău să n-o descoperi, că este goliciunea tatălui tău!"*.

E cazul în care fiul întreţine relaţii sexuale cu concubina tatălui său, cum s-a petrecut între Ruben, fiul lui Iacov, şi Bilha, ţiitoarea tatălui său (*Facerea* 35, 21).

9-11: *"Goliciunea surorii tale, goliciunea fiicei tatălui tău sau a fiicei mamei tale, care s-a născut în casă sau afară din casă, să n-o descoperi! Goliciunea fiicei fiului tău sau a fiicei tale să n-o descoperi, căci goliciunea ta este! Goliciunea fiicei femeii tatălui tău, care s-a născut din tatăl tău, să n-o descoperi, că soră îţi este după tată"*.

"Căsătoria între fraţi, chiat consanguini, nu era un lucru neobişnuit în Orientul Apropiat, căpătând, în epocile istorice, chiar o semnificaţie culturală: la egipteni, căsătoria între fraţi în cadrul familiei regale a fost respectată ca o cutumă sacră până la dizolvarea statului antic. (...) Nici vechii evrei, de dinaintea lui Moise, nu vedeau într-o astfel de uniune un incest, de vreme ce Avraam însuşi o prezintă pe soţia sa în calitate de soră (*Facerea* 20, 12)"[9]. Totuşi, termenul *soră* putea avea un sens destul de larg, nefiind o certitudine că Avraam şi Sarra erau fraţi.

12-13: *"Goliciunea surorii tatălui tău să n-o descoperi, că este de un sânge cu tatăl tău! Goliciunea surorii mamei tale să n-o descoperi, că este de un sânge cu mama ta!"*.

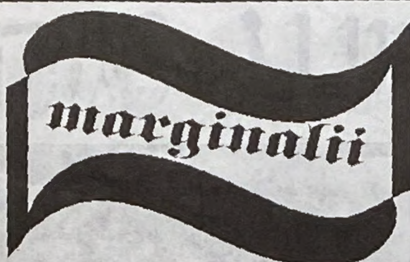
"Înainte de exod, căsătoria dintre nepot şi mătuşă era acceptată: părinţii lui Moise şi ai lui Aaron înşişi aveau între ei această relaţie de rudenie (cf. *Ieşirea* 6, 20)"[10]. Afirmaţia e conformă cu tradiţia iudaică, dar textul biblic arată că Amram şi Iochebed, părinţii lui Moise, erau veri, Iochebed fiind fiica unui unchi al lui Amram.

14-15: *"Goliciunea fratelui tatălui tău să n-o descoperi şi de femeia lui să nu te apropii, că sunt*

(urmare în pag. 15)

Ana USCA

1. Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, VIII, 2.
2. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, XIII, 3.
3. Sf. Chiril al Alexandriei, *Închinarea şi slujirea în duh şi adevăr*, X.
4. LEV, p. 187.
5. Clement Alexandrinul, *Stromate*, II, 47, 1.
6. LEV, p. 187.
7. *Ibid.*
8. Sf. Grigorie de Nyssa, *Despre Fericiri*, I.
9. LEV, pp. 187-188.
10. LEV, p. 188.

Volumul *"Falimentul verde"... Dialoguri în legătură cu activitatea Gărzii de Fier și interferențele acesteia cu intelectualitatea din România*, apărut anul trecut la Editura Albatros, este alcătuit din 24 de convorbiri "realizate cu decenii în urmă" de compozitorul și publicistul **DORU POPOVICI** cu compozitorul și dirijorul **MIRCEA POPA** (m. 1975), reprezentant al generației imediat postenesciene și legionar codrenist, maestru spiritual și tată vitreg al interlocutorului (care găsește mai potrivit să-l numească "al doilea tată"). De ce "falimentul verde"? Pentru că d-l Doru Popovici, colportînd sintagma celui intervievat, are convingerea că "azi, mișcarea [legionară] constituie un aspect istoric, definitiv clasat", iar "un neolegionarism, cel puțin în România, nu are sorți de izbîndă" (convingere imprimată, prevenitor, și pe coperta finală). Ceea ce nu ne scutește însă, moral și intelectual, să evaluăm corect fenomenul, în toată influența și complexitatea lui, fie și numai pentru a înțelege corect aderența la legionarism a aproape întregii elite tinere a anilor '30. Aceasta este, de fapt, miza cărții, mărturisită în cele două preambuluri și în postfață. Cum era de așteptat, informația mai bogată și parțial inedită privește îndeosebi lumea muzicală, în care aderențele și simpatiile legionare au fost nu puține. Cazurile cele mai notorii sînt prezentate mai ales în convorbirile 10 (Dimitrie Cuclin), 18 (Liviu Rusu) și 19 (Paul Constantinescu). În rest, fără să aducă elemente spectaculoase, Mircea Popa circumscrie orientativ problema din perspectiva sa antisimistă. Deși născut abia la 1915, se consideră din eșalonul idealizat al "vechilor legionari" (referindu-se nu o dată cu oroare la "septembriști"): "Noi, vechii legionari, nu am mințit niciodată! Și cînd spun «vechii legionari», mă refer la aceia legați spiritual de Nae Ionescu și de apropiații acestuia - Emil Cioran, Radu Gyr, Mircea Eliade, Petre Țuțea, Sever Popovici, Constantin Noica și mulți alții, de un vibrant patriotism, care încercau să schimbe fața României" (p. 15). Mai degrabă decît despre "vechime", este vorba, desigur, de o anumită calitate intelectuală. Mircea Popa se dovedește un bun portretist, iar personalitățile care l-au fascinant cel mai mult sînt și cele mai pregnant reliefate. Este vorba, în primul rînd, de Nae Ionescu: "«Profesorul» a fost una dintre cele mai ardente personalități ale culturii românești din epoca interbelică. [...] Era o afluență amețitoare la prelegerile sale. [...] Mi-aduc aminte că avea o privire de o expresivitate ieșită din comun, nasul mare, o voce foarte bine timbrată, întotdeauna în concordanță cu muzicalitatea limbii române; dar, cel mai important era faptul că a fost un orator înnăscut, de o inteligență socratică..." Și mai la vale: "Chiar de la un prim contact cu «Profesorul», îmi dădusem seama că vasta lui cultură este atît de departe de idilism, de spiritul patriotard sau de orice efecte cu scop în sine. Am remarcat în personalitatea sa, proteică, spiritul unui grandios logician. Era limpede că pleda pentru o «extremă dreaptă», îndreptată împotriva politicianismului cultivat penibil de exponenții partidelor istorice și de escrocul de Carol al II-lea. Originalitatea celor susținute mi se înfățișa în toată măreția ei și izvora dintr-o profundă credință în ortodoxism..." (pp. 42-43). Desigur, în rîndul al doilea vine Codreanu însuși: "Era un răscolitor de inimi! Parcă îl revăd... Nu prea înalt, frumos, avea o figură tipică de martir, cu trăsăturile feței extrem de regulate și cu ochii de o expresivitate ieșită din comun. Ceea ce fascina era glasul său.. Se poate vorbi de o voce de tenor cu nuanțe baritonale, de o voce extrem de muzicală. Cuvintele, în discursurile sale, se îngemănau cu notele într-un «preludiu» din Chopin. și cînd spun aceasta, mă gîndesc că, adesea, discursurile sale au fost învăluite într-o melancolie. O melancolie bărbătească, dar o melancolie..." (p. 24). Și registrul alunecă, treptat, într-un lirism ditirambic, în sine înduioșător: "Hipnotiza mulțimile! Ca un Orfeu al noii politici românești. Și - accentuez - frumusețea de martir a Căpitanului nu putea lăsa pe nimeni indiferent. Cred că așa trebuie să fi arătat un orator format la școala lui Platon, reliefînd, în disertațiile sale, eternitatea binelui pe pămînt..." (*ibidem*). Păcat că volumul este umbrit de reaua imagine pe care și-a făcut-o d-l Doru Popovici prin colaborarea constantă cu *România Mare* și cu noul Corneliu caricatural al mizeriei postdecembriste! Bănuiesc că nici Mircea Popa, mentorul său, n-ar fi fost încîntat, azi, de o asemenea proastă cîrdășie...

Vîlceanul **GHEORGHE STĂNESCU** (n. 1926, cu studii de Litere, Filosofie și Drept curmate de vitregia vremurilor, "frate de cruce" și fost deținut politic, cu susținută activitate publicistică după 1989, inclusiv în paginile *Punctelor cardinale*, autor al volumului *Jurnal de prigoană*, scos mai întîi în 1996) și-a adunat în volum numeroasele "scrisori deschise" trimise de-a lungul vremii unor personalități, publicații sau instituții, mai ales în perioada postdecembristă (cu excepția cîtorva pagini "ignorate" sau "cenzurate" în 1983 și 1986, textele sînt datate din februarie 1990 pînă în aprilie 2000, fără a se înșira în ordine strict cronologică). Volumul se intitulează *Cabala tăcerii... și dreptul la replică* (titlu ce sugerează din capul locului că multe dintre texte n-au ajuns să vadă lumina tiparului la vremea lor, atestînd reaua deontologie a unor publicații contemporane, mai ales din aria stîngistă) și a fost scos anul trecut, în condiții modeste, de către Editura Venus din București. Selectiv pe copertă și pagina de titlu, și exhaustiv pe pagina 3 (volumul n-are foaie de gardă), sînt indicați destinatarii (organe de presă scrisă sau audio-vizuală, "persoane și personalități", precum și două instituții aș zice antagonice: G.D.S. și Sf. Sinod al B.O.R.). Cele mai numeroase "răfuieli" d-l Gh. Stănescu le-a antamat cu cotidianul *România liberă*, cu revistele *22* și *Dilema*, cu Grupul pentru Dialog Social (rebotezat "Grupul pentru Monolog Socialist") și cu d-nii Andrei Pleșu și Iosif Sava (Dumnezeu să-l ierte). Printre destinatari se mai numără însă și publicații ca *Adevărul*, *Flacăra*, *Tineretul liber*, diferite organe de presă locale etc., precum și nu puține persoane individuale de prim plan: Gabriela Adameșteanu, Petre Mihai Băcanu, Emil Constantinescu, Ion Cristoiu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Părintele Constantin Galeriu, Gabriel Liiceanu, Octavian Paler, Andrei Pippidi, Cristian Tudor Popescu, Petre Roman, Iosif Sava, Răzvan Theodorescu ș. a. (i-am așezat aici în ordine alfabetică). Cîteva texte, adresate d-lui Gabriel Constantinescu sau altora (bunăoară lui Iosif Sava), privesc, într-un fel sau altul, *Punctele cardinale* (pe care d-l Gh. Stănescu a și fost supărat în cîteva rînduri, ceea ce nu pridídim să regretăm). Autorul "atacă" de fiecare dată punctual, își cumpănește bine frazele, știe să evite lungimile și are un anumit dar al umorului insinuant, atît de necesar polemistului și pamfletarului, dar și moralistului în genere (dacă nu este unul de duzină). Desigur, trebuie să fie destul de incomod (și nu știu cît de "productiv") să te afli în frondă "deschisă" cu o lume întreagă, de la dreapta pînă la stînga și de la vlădică pînă la opincă. D-l Gh. Stănescu pare însă neobosit, cu o bună încăpățînare donquijotească, dar mai ales cu o vigilență morală, civică și intelectuală care dă de rușine nepăsarea sau absenteismul generațiilor mai tinere. Conștiință mereu vie, și în consecință prompt reactivă, dumnealui este croit din stofa intelectualului misionar de altădată, rămânînd respectabil chiar și atunci cînd se întîmplă să aibă mai puțină dreptate. Sau cînd, avînd dreptate, se întîmplă să nu i-o dea nimeni, ci poate doar bunul Dumnezeu, la Care orice "scrisoare deschisă" reverberează în eternitate, cu toate "ciornele" sufletului credincios...

O carte nu neinteresantă, dar stranie, este ***Biopolitica eminesciană***, editată maian, cu un gen inimitabil de amatorism ridicol, de "Liga pentru Apărarea Adevărului Istoric" și de "Asociația Președinților Studențimii Române: 1920-1948", adică, simplificînd, de d-l dr. **ȘERBAN MILCOVEANU** (cel mai caragialesc personaj de extracție legionară din deceniul postdecembrist), care se numără și printre cei patru coautori - ceilalți trei fiind **GHEORGHE VORNICA** (1915-1942), **TATIANA PERȚ** (1951-1988) și d-l **ANDREI-IUSTIN HOSSU** (pe care nu-l înțeleg ce caută într-o asemenea afacere subculturală, așa cum nu înțeleg implicarea Editurii Crater, conduse de un intelectual respectabil ca d-l Ion Papuc!). Cartea este un *mixtum compositum* greu de citit și imposibil de clasificat, reprezentînd de fapt o variantă mai extinsă a defunctei publicații antisimiste *Învierea*, scoase de același dr. Milcoveanu, în același registru de semidoctism patetic, împănat pe de o parte cu enormități originale, iar pe de altă parte cu citate aforistice rareori motivate contextual, pescuite alandala (și nu o dată cu deformări inculte) din mari autori antici sau moderni (fără indicarea exactă a surselor). În lipsa unui sumar, trebuie să înoți cu disperare în cele peste 400 de pagini ale cărții spre a-i sesiza aproximativa structură. Astfel, după un fel de cuvînt înainte cu iz protocronist, semnat de un oarecare Lucian Pricop, și o scurtă adnotare abracadabrantă a doctorului Milcoveanu despre limba română (ca reacție la o afirmație conjuncturală a lui... Decebal Traian Remeș), urmează singura secțiune îndreptățită și coerentă a cărții, ce reproduce ediția din 1942 a studiului modest, dar onest al tînărului medicinist Gh. Vornica (în același an căzut în bătălia de la Cotul Donului) *Gîndirea biopolitică a lui Eminescu* (ce ar fi meritat o reeditare mai decentă, scutită de stupidele note plasate prin subsol și la coadă de doctorul Milcoveanu). "Biopolitica" este concepția statului ca realitate organică, specifică gîndirii conservatoare și de dreapta, dar căzută astăzi într-o anume desuetudine ("Biopolitica este politica vieții. Ea a apărut ca o reacțiune împotriva politicei care nesocotește legile vieții...", își definește Gh. Vornica obiectul la p. 25). Într-adevăr, este vorba aici de o dimensiune fundamentală a gîndirii politice eminesciene, iar analistul se aplică bine la text, chiar dacă nu impresionează prin altitudinea sau finețea comentariului. După studiul respectiv, se înșiră o serie de textulețe pestrițe și ieftine ale doctorului Milcoveanu, semnate și chiar datate conștiincios pe mai fiecare pagină (iar de cîteva ori chiar de mai multe ori pe una singură) și, desigur, împănate cu "panseuri" (de la Heraclit, Cicero și Seneca la... George Furdui, Alex. Popșor și Margareta Milcoveanu). Dacă nu mori de rîs (sau de plîns, după fire), vîslești cale de aproape o sută de pagini ca să ajungi la secțiunea Tatiana Perț (cunoștință personală a d-lui Hossu), precedată de două prezentări biografice mișcătoare (biata profesoară de provincie, nu lipsită de însușiri, a murit prematur, accidentată într-o gară din județul Mehedinți). Este reprodusă, în legătură destul de aproximativă cu tema generală a cărții, lucrarea de licență a nefericitei, datînd din 1974 și intitulată *Motive orientale în opera lui Eminescu* (aprox. 30 de pagini, corectă fără sclipire, încheiată cu o bibliografie chinuit alcătuită în condițiile de informare ale epocii). De la p. 289, ghiveciul devine absolut: cîteva comentarii ale d-lui Hossu la poezii eminesciene de manual, nesfîrșitele notițe disparate ale doctorului Milcoveanu, obsedantele citate și "panseuri" (ajunse la metastază), liste, listuțe, iar d-l Hossu, iar d-l Milcoveanu, pînă ce totul pare a se vărsa într-un ridicol "Memoriu în numele Națiunii" (adresat de dr. Milcoveanu Ministerului Culturii, ca să-i "susțină financiar" infracțiunea editorială). Lucrarea vrea să se respecte, avînd un vast "Indice de nume" *sui generis* (cu informații și adnotări, înregistrînd la grămadă și termeni-temă, care numai "nume" nu sînt!), totul oferind evidența unui delir pseudo-cultural de competența clinicilor specializate, cu erori înfiorătoare de informație (ex.: "*Henoteism*, după Geneza IV, 17, adepții și continuatorii lui *Henoch* înțelept de la începutul iudaismului") și de grafie (*Gaule Charles de; Lăpușneanu Alex; Macedonschi; O'neill E; Perpesicius*; *Rucine* [Racine]; *Weltanschaung* și multe altele) sau cu formulări enorme și caragialești de tipul "*Zimnicea* jud. Teleorman unde eroina [?!] și martira [?!] Tatiana Perț a avut sacerdotul [?!] profesoral", ca să nu mai vorbesc de punctuație... Marea surpriză, sintetizînd întregul ridicol al cărții, este aceea că la finele indicelui dăm peste o notă care-i anulează, practic, orice funcționalitate: "Din cauza introducerii în text a trei fotografii s-a produs un decalaj al paginației și în acest caz indicațiile din *Indicele de nume* sînt valabile pentru 2-3 pagini în urmă"!!! Vorba aceea: viața bate filmul... Credeați că ați scăpat cu indicele? Nici vorbă! Urmează portretul doctorului Milcoveanu ("arta picturală de Yvonne Demetrescu") și portretele cu aer caricatural ("arta grafică de maestrul Clenciu") ale Ioanei-Anca Milcoveanu ("licențiată în Engleză, alcătuitoare de *Indice de nume*") și Danei-Domnica Milcoveanu ("doctor în Medicină, alcătuitoare de *Indice de nume*") și, în fine, un ultim text delirant, intitulat "Eminescu cel din anul 2000", semnat - ați ghicit - de același dr. Milcoveanu. Iar dacă cineva nu s-a săturat de "panseuri", mai poate afla un calup înghesuit pe coperta finală (fără absolut nici o legătură cu biopolitica sau cu nevinovatul Eminescu). Dacă am insistat atît asupra acestui subprodus maniacal, este pentru a atrage atenția, o dată în plus, că mult căinata discreditare a dreptei nu vine neapărat dinspre adversari...

Răzvan CODRESCU

COMENTARIU LA CARTEA LEVITIC

(urmare din pag. 13)

unchiul şi mătuşa ta! Goliciunea nurorii tale să n-o descoperi, că ea este femeia fiului tău: să nu-i descoperi goliciunea!".

"Uniunea sexuală sau căsătoria unui bărbat cu nora sa era interzisă şi în epoca dinainte de exod. După moartea fiilor săi, Iuda, unul din fiii lui Iacov, îşi trimite nora văduvă înapoi, la părinţii ei. Tânăra femeie utilizează un vicleşug pentru a-şi seduce socrul şi a perpetua astfel spiţa fostului ei bărbat (*Facerea*, cap. 38)"[11].

16: *"Goliciunea femeii fratelui tău să n-o descoperi, că este goliciunea fratelui tău"*.

O excepţie de la această poruncă era căsătoria de levirat.

17: *"Goliciunea unei femei şi a fiicei ei să nu descoperi: pe fiica fiului ei şi pe fiica fiicei ei să nu le iei, ca să le descoperi goliciunea; aceasta este nelegiuire, că sunt rude de sânge cu ea!"*.

"Restricţia este clară: nu este permisă căsătoria, fie ea simulată sau succesivă, a aceluiaşi bărbat, cu o femeie şi cu fiica ei"[12]. Porunca se prelungeşte, logic, în linie infinită.

18: *"Să nu iei concubină pe sora femeii tale, ca să descoperi ruşinea ei în vremea ei, vie fiind ea"*.

Acest verset "nu pare să aibă un conţinut restrictiv absolut. Recomandarea de a nu se căsători simultan cu două surori priveamai ales necesitatea de a prezerva bunele relaţii dintre surori, ferindu-le de a deveni rivale, cum s-a întâmplat cu Lia şi Rahila, soţiile lui Iacov"[13].

19: *"Să nu te apropii de femeie în timpul regulii ei, ca să-i descoperi goliciunea"*.

"Contactul sexual pe durata perioadei menstruale era considerat nu doar sursă a necurăţeniei ceremoniale (*cf.* 15, 24), ci şi un mare păcat pentru ambii parteneri (cf. *Iezechiel* 18, 6; 22, 10)"[14].

20: *"Şi cu femeia aproapelui tău să nu te culci, ca să-ţi verşi sămânţa şi ca să te spurci cu ea"*.

"Adulterul era privit ca un păcat capital şi interzis expres în cele zece porunci, ca o ofensă adusă integrităţii individului şi a proprietăţii sale (*Ieşirea* 20, 14 şi 17)"[15].

21: *"Din copiii tăi să nu dai în slujba lui Moloh, ca să nu pângăreşti numele Dumnezeului tău. Eu sunt Domnul"*.

Moloh (=rege; sfătuitor) era zeul soarelui la moabiţi şi amoriţi. Acestuia i se aduceau jertfe umane, în special copii. Unii comentatori susţin că termenul *molek* s-ar referi la însăşi jertfirea de copii prin foc.

22: *"Să nu te culci cu un bărbat, ca şi cu femeie: aceasta este spurcăciune"*.

"Homosexualitatea era o practică destul de răspândită la popoarele antice, atitudinea morală şi religioasă diferind de la o cultură la alta. În cultul mesopotamian al zeiţei Iştar, dubla homosexualitate pare să fi jucat un rol important, funcţia sacră a preoţilor şi preoteselor acestei divinităţi implicând astfel de practici sexuale. Cărţile *Pentateuhului* abundă de fapte şi aluzii că populaţiile canaaneene practicau homosexualitatea ritualică (...). Alte populaţii interziceau pederastia prin lege, după cum dovedesc unele texte juridice asiriene, care prevedeau castrarea pentru un homosexual incurabil (...). Hitiţii tolerau pederastia, cu excepţia violentării unui fiu de către tatăl său, faptă privită ca o crimă capitală. Vechii egipteni respingeau perversiunile sexuale de acest tip, deşi unele indicii atestă violenţe de natură sexuală asupra inamicilor înfrânţi în bătălie. În Vechiul Testament, cazul cel mai complex de homosexualitate este cel legat de oraşul Sodoma (*Facerea* 19, 5 ş.u.).(...) Legiferarea mozaică interzice fără echivoc homosexualitatea, pedeapsa prevăzută fiind moartea (...). Aceeaşi atitudine se regăseşte în Noul Testament, Apostolul Pavel condamnându-i pe homosexuali pentru obiceiurile lor (*Romani* 1, 27; *I Corinteni* 6, 9; *I Timotei* 1, 10)"[16].

23: *"Cu nici un dobitoc să nu te culci, ca să-ţi verşi sămânţa şi să te spurci cu el; nici femeia să nu stea la dobitoc, ca să se spurce cu el; aceasta e urâciune"*.

"Omul a fost orânduit de Dumnezeu să stăpânească asupra animalelor şi, de aceea, orice deviaţie de la legile stabilite pentru relaţiile sexuale (...) este un păcat capital, căci introduce confuzie în ordinea cosmică"[17].

24-30: *"Să nu vă întinaţi cu nimic din acestea, că cu toate acestea s-au întinat păgânii, pe care Eu îi izgonesc dinaintea feţei voastre. Că s-a întinat pământul şi am privit la nelegiuirile lor şi a lepădat pământul pe cei ce trăiau pe el. Iar voi să păziţi toate poruncile Mele şi toate legile Mele şi să nu faceţi toate ticăloşiile acestea, nici băştinaşul, nici străinul care trăieşte între voi. Că toate urâciunile acestea le-au făcut oamenii pământului acestuia care e înaintea voastră şi s-a întinat pământul; ca să nu cumva să vă lepede şi pe voi pământul, când îl veţi întina, cum a aruncat el de la sine pe popoarele care au fost înainte de voi. Că tot cel ce va face ticăloşiile acestea, sufletul care va face acestea se va stârpi din poporul său. Deci păziţi poruncile Mele şi să nu umblaţi după obiceiurile urâte, după care au umblat cei dinaintea voastră, nici să vă întinaţi cu ele. Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru"*.

Canaaniţii săvârşeau mulţime de păcate grele, ei reprezentând un pericol permanent pentru evrei, care s-ar fi putut contamina de relele deprinderi ale acelora. În ciuda avertismentelor divine, Israel a urmat deseori, în istoria sa, obiceiurile celor de alt neam.

(Va urma)

11. LEV, p. 188.
12. *Ibid.*
13. *Ibid.*
14. *Ibid.*
15. *Ibid.*
16. *Ibid.*
17. *Ibid.* Versetele care urmează alcătuiesc cel mai puternic argument biblic împotriva homosexualităţii.

Cuvine-se... Cuvine-se... Cuvine-se...

OCTAVIAN TARASIEVICI

Născut în inima greu încercatei Bucovine, la Cernăuţi (11 decembrie 1911), camaradul **Octavian Tarasievici** şi-a împletit întreaga viaţă cu idealurile românismului, slujit sub semnul Arhanghelului Mihail. După terminarea studiilor la Facultatea de Drept din Cernăuţi, a profesat avocatura, între anii 1936-1945, participînd, totdeodată, la mai toate evenimentele majore care au constituit "epoca eroică" a tineretului românesc interbelic. Arestat în repetate rînduri pentru crezul şi activitatea sa legionară, cele mai grele suferinţe le-a îndurat după bolşevizarea ţării, cînd a fost deţinut politic între 1948-1956 şi 1959-1964. După eliberare, stabilit la Braşov (iar apoi, din 1978, la Piteşti), se căsătoreşte, pentru ca în 1988 să plece cu soţia (de origine germană) la Saarbrücken, unde-şi va regăsi mulţi camarazi exilaţi. În ciuda încercărilor prin care trecuse, îşi păstrase optimismul sănătos şi robust de altădată, pe care avea darul de a-l împărtăşi tuturor celor cu care venea în contact. Sufletul lui rămăsese tînăr, aşa cum amintirea lui va rămîne mereu vie pentru toţi cei care l-au cunoscut. S-a mutat la cele veşnice pe 19 ianuarie 2001 ("Plînge printre ramuri luna...").

Odihnească-se în pace!

NICOLAE SMĂRĂNDESCU

Nicolae Smărăndescu s-a născut la 25 noiembrie 1910, pe meleaguri doljene (com. Drănic). În cadrul Şcolii Politehnice din Bucureşti, a urmat secţia "Silvicultură", începînd din 1931, an în care a aderat şi la Mişcarea Legionară. A fost şeful studenţilor legionari de la Politehnică (1934-36), a participat la tabăra de la Carmen Sylva (unde l-a cunoscut îndeaproape pe Căpitan), a condus Serviciul de Propagandă al M. L. (1936-38) şi a dobîndit gradul de Comandant legionar (26 martie 1938). După asasinarea lui Codreanu, a trecut prin toate "vămile" exilului legionar. În timpul războiului, a funcţionat o vreme ca speaker la Radio Donau (secţia română). Între 1942-44 a fost internat la Buchenwald. În 1950 s-a stabilit în Statele Unite (Cleveland, Ohio; Detroit, Michigan; Mesa, Arizona). A fost un apropiat al episcopului Valerian Trifa. Era cunoscut pentru calităţile vocii sale (a organizat şi dirijat corul Bisericii Sfînta Maria şi a imprimat pe placă de patefon colinde româneşti admirabil interpretate), precum şi pentru entuziasmul său pedagogic (a organizat o şcoală parohială pentru copiii exilaţilor români şi a pus bazele asociaţiei tineretşi "Şezătoarea", menită conservării tradiţiilor şi conştiinţei naţionale). S-a stins pe 25 ianuarie 2001 şi a fost înmormîntat cîteva zile mai tîrziu la Vatra Românească (sediul Arhiepiscopiei Române Ortodoxe din Statele Unite şi Canada).

Dumnezeu să-l odihnească în ceata celor drepţi.

AUREL MIHAIL INDREICA

Aurel Mihail Indreica s-a născut la 13 mai 1922 în localitatea Corund, jud. Constanţa, unde tatăl său, militar de carieră, se afla în serviciu. Clasele primare le-a urmat la Tîrnăveni, iar pe cele secundare la Liceul Comercial din Blaj. A făcut parte din Frăţiile de Cruce, ceea ce i-a adus întemniţarea la Aiud, Vaslui şi Alba Iulia. Eliberat în urma unui decret de amnistie, a absolvit liceul şi s-a înscris la Academia Comercială din Cluj (pe atunci aflată în refugiu la Braşov, ca urmare a situaţiei teritoriale create prin Dictatul de la Viena). După instaurarea regimului comunist, din pricina legăturilor permanente cu vechii camarazi de luptă şi idealuri, este arestat din nou, în 1949, fiind condamnat la 10 ani de detenţie, dar executînd în realitate 15, abuz curmat abia prin graţierea generală din 1964! A trecut prin închisorile de la Cluj, Oradea şi Aiud, precum şi prin coloniile de muncă forţată din Delta Dunării, de la Răchitoasa, Culmea Grind şi Periprava. Printre confraţii săi de suferinţă s-au numărat George Guţiu, Tertulian Langa, Traian Trifan şi Teofil Mija. După eliberare a fost sistematic marginalizat şi ţinut sub observaţia organelor Securităţii. Stabilit la Cluj după pensionare, a fost, din 1990, membru activ în conducerea locală a A.F.D.P.R., pînă la stupidul accident (petrecut la 1 februarie, chiar în sediul Asociaţiei) care i-a adus sfîrşitul (13 februarie 2001). A fost înmormîntat în cimitirul din Cluj-Mănăştur.

Dumnezeu să-l odihnească.

Editura PUNCTE CARDINALE
B.R.D. Sucursala SIBIU
Cont nr. 2511009965175O9

Gabriel CONSTANTINESCU (director), Răzvan CODRESCU (redactor şef), Demostene ANDRONESCU (redactor şef-adjunct), Ligia BANEA (secretar de redacţie), Marcel PETRIŞOR, Florea TIBERIAN
Adresa Redacţiei: 2400 SIBIU - Calea Dumbrăvii 109, tel./fax 069/422536

Tehnoredactare computerizată "PUNCTE CARDINALE"
Masib S.R.L Printing Company

MAICA MIHAELA

Patriarhul Marina a botezat-o "spiridușul" Vladimireștilor. A vrut să fie ghiduș și patriarhal. Epitetul a rămas.

Fratele Andrei Scrima, bibliotecarul și creierul Patriarhiei, a denumit-o spiritus rector. Eu am spus-o reverențios și visător bibliotecarului: C'est une abbesse, c'est une vraie grande dame!

Starețul Daniil de la Rarău (poetul Sandu Tudor) o urăște de moarte, cu o nuanță de dispreț mascul. Le-a spus-o categoric în sobor: "Femei ca voi am avut eu în tinerețe cîte cinci pe zi la patul meu!". Nici nu-l interesează monahismul feminin. El vrea să crească monahismul mascul.

Micaela îl disprețuiește, la rîndu-i, ca pe un poltron, ca pe un mojic și ca pe un hoțoman, un șoarece intrat în stupul mănăstirilor la miere, ca să treacă prin furtuna vremurilor. El, fostul ofițer de marină și director de gazetă - poet și stareț -, să reapară la suprafață, pe Calea Victoriei, între Capșa și Palat, cu pălăriuța de dandy, cu barbișon și cartea de mistică în marochin, la subțioară…

Micaela l-a disprețuit și l-a înfruntat. A înfruntat și pe Patriarh. Venea în București, ca să preia și să plătească lîna repartizată în cotă, de Ministerul Comerțului Exterior, pentru covoarele mănăstirii, căutate pe piața suedeză, și era poftită, în audiență, la ceai patriarhal. Elle faisait la sourde oreille. Pourquoi? C'est une abbesse, c'est une vraie grande dame, care nu frecventează pe mojici. Cum să nu înfrunte liota metropolitană a lui Sebastian Rusan de Iași și pe negustorașii episcopali de Buzău? Nu l-a înfruntat chiar pe Regele Carol II în 1938, pe careul de la ANEF, cu liota de demnitari? Cum să nu înfrunte pe patriarhalioți?!

Cine este Maica Micaela?

Se numește Marietta Iordache și este sora lui Nicoară Iordache din Nicoreștii Tecuciului, ucis de Armand Călinescu și Carol II în cumplita prigoană și persecuție politică a anilor 1933-1940. Face parte dintr-o familie de răzeși și podgoreni avuți din ținutul Moldovei de Jos. În fiecare toamnă, soseau poloboacele cu vin de Nicorești la Vladimirești, din cota de moștenire a Micaelei, moștenire preluată de mănăstire, conform regulilor monastice. A absolvit liceul teoretic cu distincție. Fratele ei, Iordache Nicoară, era avocat, cu reputație incipientă, și scriitor cu avînt incipient, în zbor de aripi largi, brusc curmat.

Marietta Nicoară evolua printre ideile politice și idealurile de scriitor ale fratelui Nicoară cu grație de gazelă, proaspăt bacalaureată, nonșalantă felină, tandră și pură. S-a înscris la Litere și Filosofie. Fiindcă era sportivă, s-a înscris și la Academia Națională de Educație Fizică, pentru a se face, eventual, profesoară de gimnastică. Iubea sportul, aerul, lumina. Umbla trei anotimpuri în short, cu anatomia ei agreabilă de zeiță tînără, de Diană virginală. Cînd a intrat în mănăstire, într-o spirituală epistolă adresată unei colege, mărturisea că un singur lucru o stînjenește în noua viață: nu mai poate purta short! Trebuie să poarte fuste lungi!

Prigoana începută în 1933, o dată cu asasinarea prim-ministrului I. G. Duca, șef liberal, care a refuzat candidatura grupării celei noi, intitulate "Totul pentru țară", a culminat în anii 1938-1939. S-a făcut proces lui Corneliu Z. Codreanu de N. Iorga, pentru o epistolă anodină, care a dus la o condamnare de șase luni; apoi, a venit rapid o condamnare de zece ani și, în cele din urmă, asasinatul fizic de la Tîncăbești.

Ziua de 8 iunie se sărbătorea între 1930-1940 cu mare fast. Era ziua cînd a pogorît din avion prințul pribeag Carol [întors] din exil, întîmpinat de o țărancă tînără care prășea într-un lan cu porumb și i-a întins un ulcior cu apă. Simbolul fusese găsit. Îl întîmpinase țara, printr-o femeie, pe galantul principe, însetat de dorul patriei, cu un ulcior arhaic, urîndu-i bun sosit, la ieșirea din avionul poznaș în pană.

Sculptorul Constantin Baraschi, care a făcut atîția "stalini" și "soldați sovietici eliberatori", a încercat să nenorocească și această scenă simbolică a guvernanților de odinioară. Sculptorul este un măscărici, care lucrează după comandă, ca artiștii Renașterii, ca Benvenuto Cellini, căruia îi cunoaște în amănunte secretul tehnicei statuare și aurare.

Carol II sărbătorea la 8 iunie 1939, cu tot fastul regal, instalarea sa ca dictator, după modificarea Constituției din februarie 1938, înconjurat de demnitari, pe stadionul de la ANEF. Puterile lui erau nețărmurite. Demnitarii se plecau servili. Printre ei și sorbonardul Mihai Ralea, în fireturi și costumație albastră. Iordache Nicoară zăcea la pușcărie, împreună cu camarazii lui de luptă. Istrate Micescu, prințul avocaților, modificase Constituția într-o noapte, abolise libertățile și primise un onorariu de 8 milioane de lei.

Marietta Iordache era studentă la ANEF, gimnastă încercată, cu vechime, studentă distinsă la Litere și Filosofie a profesorului Nae Ionescu, stimată de Octav Onicescu, care preda cursuri de matematici și istoria științelor, remarcată de Gh. Zapan, profesorul de psihotehnică, sosit de la Berlin cu o teză mult controversată.

Se afla în careul de gimnastică, în grup, ca o anonimă, evoluînd grațios și ritmic, sub privirile benevolente ale demnitarilor. Cînd s-a apropiat de microfon, l-a luat fulgerător din mîna speaker-ului și a scandat lozincile celor aflați în închisoare. Stupoare. Scandal. A fost arestată. Dusă la poliție, a fost maltratată, ca să se afle "complotul", complicii și vinovățiile. Marietta, sora lui Iordache Nicoară, n-avea complici. Făcuse un gest premeditat și solitar. Dacă ar fi luat revolverul și ar fi tras, ar fi fost un gest anarhist. Dar Marietta Iordache nu era o anarhistă. Ea era o sportivă îndrăgostită de aer, apă și lumină, care evolua sub lumina cea mare a credinței lui Cristos și a luptei contra tiraniilor.

După lungi interogări și torturi, a fost internată, cu domiciliu forțat, la Mănăstirea Suzana din Prahova. Acolo se mai aflau alte 8 deținute politice, între care și Mary Polihroniade, englezoaică născută și crescută în România, femeie bravă, protestantă puritană și sportivă, soția colegului meu de facultate și bară, Mișu [Mihail] Polihroniade. De la ea știu aceste detalii. Prietenia lor a fost totală. Erau închise într-un turn de mănăstire, păzite de un pichet de jandarmi. Șeful postului de jandarmi era un credincios, lector cotidian al Bibliei. N-au dus-o prea rău. Spiridușul din Micaela-Marietta nu-i dădea liniște.

O aștepta și un proces greu, cu "MSV" [muncă silnică pe viață].

A escaladat turnul, a evadat, și-a fracturat puțin piciorul, fiindcă sfoara a fost prea subțire și s-a rupt. A ajuns cu bine într-un ascunziș. S-a reîntors. De ce? Aici începe senzaționalul, care demonstrează esența fecioarei.

Prietenele din turn, cu care reluase legătura, au implorat-o să se întoarcă. șeful postului de jandarmi n-a întors calimera, n-a torturat pe deținutele din turn ca să afle complicități. Citea Biblia în continuare. Din respect pentru temnicer, Marietta s-a predat. Au mai rămas acolo cîtăva vreme. Gardianul n-a mai fost pedepsit.

Crugul evenimentelor s-a succedat cu viteză vertiginoasă. Gruparea politică a Mariettei Iordache a ajuns la putere [septembrie 1940], a comis o serie de atrocități abominabile, cum a fost asasinarea lui N. Iorga și Virgil Madgearu, masacrarea demnitarilor politici adversari în închisoarea Jilava, molestarea evreilor etc., etc.

Marietta Iordache, Diana virginală și sportivă, îndurerată și jignită, s-a dus la mănăstire, ca să se roage pentru iertarea păcatelor comise de coreligionarii politici. Sora Marietta a devenit Maica Micaela.

Maica Micaela n-a intrat la mănăstire din decepție erotică, fiindcă logodnicul ei ar fi fost ucis de Armand Călinescu - Ralea și Carol II, așa cum pun în circulație, ca o sfruntată minciună, Sandu Tudor și fratele Andrei, cu banda lor patriarhaliotă.

Maica Micaela a intrat în nobilul cin călugăresc ca să se roage pentru iertarea păcatelor altora. Nu se roagă călugării pentru iertarea păcatelor noastre, ale laicilor? Cîte păcate poate să aibă o fecioară sportivă, iubitoare de aer, apă și lumină?

Maica Micaela n-a avut nici un logodnic ucis și nici vreun logodnic viu. Logodnicul ei ales este Cristos. Ea este mireasa lui Isus. Maica Micaela n-a păcătuit în scurta și furtunoasa ei viață laică. Iubea sportul pe stadion și munții. A comis două infracțiuni statale: a înfruntat cu cuvinte parlamentare pe un rege tiranic și a fugit de sub paza unui temnicer. Dar, fiindcă temnicerul era blînd și omenos, s-a reîntors de bună-voie în capcană, ca să nu sufere bunul temnicer, ea riscînd să fie condamnată la muncă silnică pe viață pentru înfruntarea și ofensa adusă regalității.

Marietta a intrat în mănăstire și a luat vălul și straiele negre, pură, virginală și înfruntătoare. A intrat ca să se roage pentru păcatele altora. Multe tinere băteau la poarta Mănăstirii Vladimirești. Maica Veronica punea condiția prealabilă a fecioriei. Multe solicitante mințeau. Veneau după decepții erotice. Nu stăteau multă vreme. Una a plecat după un an și jumătate, fiindcă simțea că o frige pămîntul Vladimireștilor sub tălpi. Mințise.

Micaela a intrat în mănăstire cu avîntul ei sportiv, cu chibzuința și capacitatea organizatorică, plină de elan, de osîrdie și dorință de izolare. și-a îngropat 16 ani de tinerețe și energie sub zidurile celei mai noi mănăstiri a țării mele, mănăstire cu specificul unic în Balcani și Răsăritul ortodox. Au fundat o mănăstire a fecioarelor benedictine cu deviza Ora et labora!

Publicarea textului de față în *Puncte cardinale* are două rațiuni: pe de o parte, el omagiază una dintre cele mai pure figuri ale monahismului românesc din secolul XX (din păcate, insuficient cunoscută și prețuită astăzi), iar pe de altă parte, dincolo de cîteva personale accente de cinism și de cîteva erori de informație (mai ales în privința episodului de la Mănăstirea Suzana), aduce totuși în atenția cititorilor un *alt* PETRE PANDREA decît cel aspru recenzat pentru *Reeducarea de la Aiud*.

Textul este preluat din substanțialul volum al lui Petre Pandrea *Memoriile mandarinului valah* (Ed. Albatros, București, 2000, pp. 404-406), la recomandarea a d-lui Demostene Andronescu (și în virtutea unei făgăduințe făcute în numărul din ian.-febr. a. c.). În volum, textul poartă titlul: "PROFILUL MICAELEI, SUBSTAREȚA VLADIMIREȘTILOR".

Textul lui Petre Pandrea datează, după toate semnele, din 1956 sau 1957. E greu de presupus că autorul era la curent cu martirajul mai recent al obștii de la Vladimirești, textul neconținînd nici o aluzie în acest sens. În 1955, obștea a fost lichidată prin forță, iar o parte din viețuitoarele ei - printre care Stareța Veronica Gurău și Maica Mihaela Iordache - au fost azvîrlite în închisoare. Maica Mihaela a murit în temnița de la Miercurea Ciuc aprilie 1963, păstrîndu-și pînă la capăt puritatea și rectitudinea. O Biserică mai puțin istovită și impură ar fi canonizat-o demult. Așa cum s-ar fi cuvenit să canonizeze atîția alți "sfinți ai închisorilor", care au murit mărturisindu-L pe Hristos, pe vremea cînd mulți dintre sinodalii de astăzi se îndulceau printre "patriarhalioți"…